

Tammelan hyvinvointikertomus ja - suunnitelma 2021-2025

Sisällys

Tammelan hyvinvointikertomus ja -suunnitelma 2021-2025	1
Johdanto	1
Terveyden edistämisen aktiivisuus	5
Tammelaisten hyvinvointiin vaikuttavat tekijät	7
Indikaattorien ja muun tiedon osoittama hyvinvointi	21
Kaikki ikäryhmät.....	21
Lapset, nuoret ja lapsiperheet.....	24
Työikäiset	44
Eläkeläiset	50
Hyvinvointisuunnitelma	55
Kertomuksen käsittely	64
Hyvinvointisuunnitelman laatiminen	64
Lähteet	65
Liitteet	66

Johdanto

Terveydenhuoltolaki (12§) määrittää, että kunnan on asetettava paikallisiin olosuhteisiin ja tarpeisiin perustuvat terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen tavoitteet ja toimenpiteet sekä käytettävä näiden perustana kuntakohtaisia hyvinvointi- ja terveysindikaattoreita. Lisäksi kunnan on seurattava asukkaittensa terveyttä ja hyvinvointia sekä niihin vaikuttavia tekijöitä väestöryhmittäin sekä seurattava kunnan palveluissa toteutettuja toimenpiteitä, joilla vastataan hyvinvointitarpeisiin. Näistä on myös raportoitava valtuustolle vuosittain ja valmisteltava kerran valtuustokaudessa laajempi hyvinvointikertomus. Lisäksi kuntalain (1§) mukaan kunnan tehtävänä on edistää asukkaidensa hyvinvointia ja alueensa elinvoimaa sekä järjestää asukkailleen palvelut taloudellisesti, sosiaalisesti ja ympäristöllisesti kestävällä tavalla. Muita kuntalaisten hyvinvoinnin edistämiseen velvoittavia lakeja ovat esimerkiksi lastensuojelulaki (12§), vanhuspalvelulaki (1§) sekä nuorisolaki (9§).

Kunnan yhtenä perustehtävänä on siis kuntalaisten hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen sekä niitä tukevan elinympäristön tarjoaminen. Päätöksiä ja toimia, jotka vaikuttavat kuntalaisten terveyteen ja hyvinvointiin tehdään kaikilla kunnan toimialoilla varhaiskasvatuksesta kaavoitukseen. Yhteistyö eri toimialojen välillä on siis välttämätöntä. Lisäksi kunnan kumppaneita tässä työssä ovat mm. järjestöt, yksityiset toimijat, oppilaitokset, sosiaali- ja terveyspalvelut sekä muut seudun kunnat. Tukena tässä työssä ovat maakunnallinen hyte-rakenne ja seudulliset ryhmät kuten ehkäisevän päihdetyön verkosto.

Elinvoiman, hyvinvoinnin ja osallisuuden edistäminen tulevaisuuden kunnan perustyötä. Kuntaliitto.

Hyvinvointi tarkoittaa eri ihmisille eri asioita. Kunnan tehtävänä onkin kehittää ja ylläpitää hyvinvointia mahdollistavia tekijöitä ja terveyden edellytyksiä monipuolisesti. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen työ on pitkäjänteistä työtä, sillä ennaltaehkäisevistä ja terveyttä edistävästä toimista seuraavat säästöt näkyvät usein vasta vuosien päästä.

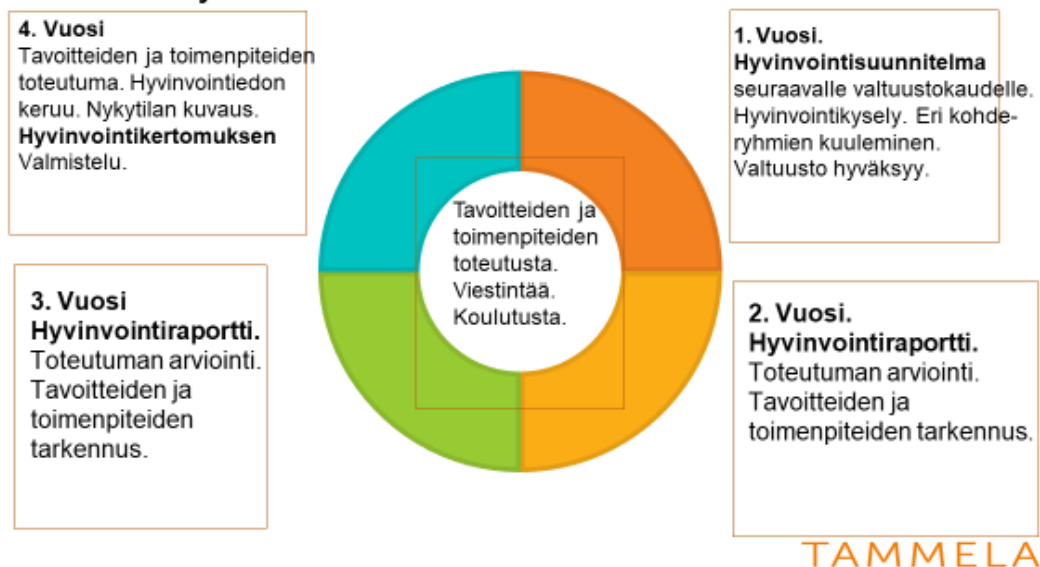
Hyvinvointikertomuksessa kuvataan tammelalaisten terveyden ja hyvinvoinnin nykytilaa sekä asetetaan tavoitteita terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi. Se kokoaa kuntalaisten hyvinvoinnin keskeiset vahvuudet ja haasteet toiminnan suunnittelun ja päätöksenteon tueksi. Hyvinvointia kuvaavan tiedon pohjalta määritetään terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen tavoitteet ja toimenpiteet.

Hyvinvointikertomus koostuu kolmesta osasta:

1. Nykytilan kuvaus
2. Hyvinvointisuunnitelma
3. Kertomuksen käsittely

Hyvinvointisuunnitelma ja –kertomus laaditaan kerran valtuustokaudessa ja sitä päivitetään kerran vuodessa hyvinvointiraportin muodossa. Hyvinvointiraportissa kuvataan, miten tavoitteet on saavutettu ja mitä on tehty hyvinvointitavoitteiden edistämiseksi siihen mennessä. Valtuustolle myös raportoidaan tammelalaisten hyvinvoinnintilasta ja toteutuneista toimenpiteistä vuosittain.

Hyte -valtuustokausikello

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen valtuustovuosisikello Tammelassa.

Tässä Tammelan **ensimmäisessä kuntakohtaisessa hyvinvointikertomuksessa** tarkasteltava ajanjakso on edellinen valtuustokausi 2017-2021. Muutamassa indikaattorissa tarkastelujakso on pidempi. Hyvinvointikertomuksen vertailukunniksi on valittu Forssan seudun kunnat, Forssa, Jokioinen, Humpvila ja Ypäjä, osassa tilannetta kuvataan myös suhteessa Kanta-Hämeeseen ja koko maahan. Hyvinvointikertomuksen laatiminen ajoittui poikkeukselliseen aikaan, sillä koronapandemian kanssa oli eletty jo toista vuotta ja se on vaikuttanut merkittävästi ihmisten elämään ja hyvinvointiin. Lisäksi sote-uudistus saatiin läpi ja hyvinvointialueiden rakentaminen alkoi.

Ohjaavat strategiat ja asiakirjat

- Tammelan kunnan strategia
- Tammelan kulttuurikasvatussuunnitelma
- Tammela vasu 2020 paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma
- Forssan Seudun lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma
- Forssan seudun terveystuennettasuunnitelma
- EHKÄPÄ – ehkäisevä päihdetyö kuuluu kaikilla Forssan seudun ehkäisevän päihdetyön toimintasuunnitelma 2019-2021
- Forssan seudun kotouttamisohjelma 2017-2020
- Forssan seudun suunnitelma ikääntyneen väestön tukemiseksi sekä iäkkäiden henkilöiden tarvitsemien palveluiden järjestämiseksi ja kehittämiseksi 2021.
- Kanta-Hämeen hyvinvointikertomus 2021-2024
- Valtioneuvoston periaatepäätös 2030
- Laatusuositus hyvän ikääntymisen turvaamiseksi ja palvelujen parantamiseksi 2020–2023

Hyvinvointia kuvaavia tiedon lähteitä

Hyvinvointikertomus kokoaa tietoa tammelalaisten terveydestä ja hyvinvoinnista sekä elinympäristön terveydestä ja turvallisuudesta ja palvelujen toimivuudesta ja saavutettavuudesta monista eri lähteistä. Suurin osa indikaattoreista on valikoitunut Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) ehdotuksesta hyvinvointikertomusten [minimitietosisällöstä](#).

Tietokannat ja tutkimukset:

- TEA-viisari
- Sotkanet
- Avohilmo - Perusterveydenhuollon avohoidon ilmoitus
- Liiteri – elinympäristön tietopalvelu
- Lipas - liikuntapaikat

- Tilastokeskus
- Poliisin tilastot
- Hämeen Liiton tilastot
- Kuntaliiton tilastot
- Liikennevahinkoraportti
- Kirjastot.fi
- Kouluterveyskysely
- Move –mittaukset

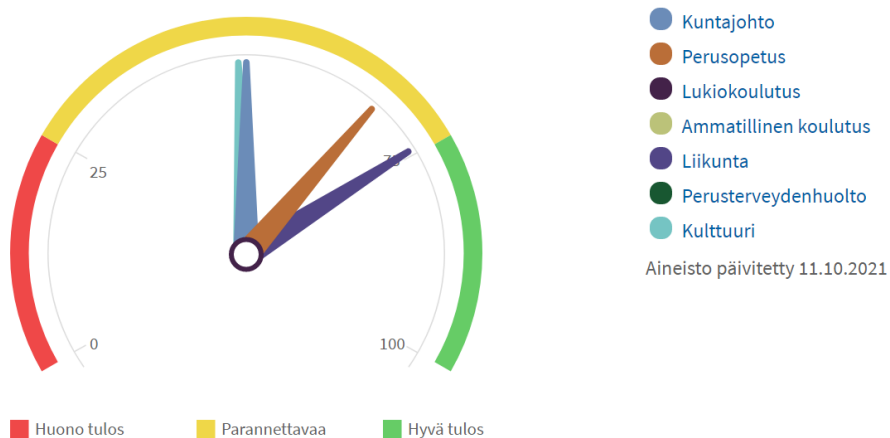
Tammelan selvitykset ja tilastot:

- [Hyvinvointikysely](#)
Hyvinvointikysely toteutettiin kesän 2021 aikana. Se suunnattiin sekä kunnan vakituisille, että vapaa-ajan asukkaille. Kyselyllä kartoitettiin asukkaiden terveyttä, hyvinvointia ja palvelujen käyttöä. Kyselyn tarkoituksena oli tukea Tammelan terveyden ja hyvinvoinnin edistämistyötä, löytää kehityskohteita ja auttaa kohdentamaan palveluita eri kohderyhmille. Kyselyyn vastasi 139 asukasta.
- **Lapsiystävällinen kunta –kysely (LYK-kysely) [lapsille, nuorille ja huoltajille:](#)**
Kyselyllä kartoitettiin keväällä 2021 lasten hyvinvointia ja koulujen arkea. Kyselyn kohderyhmät olivat varhaiskasvatusikäiset, 1.-4. –luokkalaiset, 5.-6. –luokkalaiset, yläkoululaiset, 18-29 –vuotiaat ja lasten vanhemmat. Kysely oli hieman erilainen jokaiselle kohderyhmälle. Kyselyyn vastasi 130 varhaiskasvatusikäistä, 110 1.-4. –luokkalaista, 33 5.-6. –luokkalaista, 94 yläkoululaista, kahdeksan 18-29 –vuotiasta sekä 101 varhaiskasvatusikäisen vanhempaa ja 116 peruskoululaisen vanhempaa.
- **Päihdetilannekysely**
Forssan seudun ehkäisevän päihdetyön verkosto toteutti keväällä 2020 päihdetilannekyselyn Forssan alueella. Tammelasta kyselyyn vastasi 37 henkilöä, joista 81% oli naisia ja 46% 31-45 -vuotiaita. Kyselyssä kartoitettiin mm. onko havainnut alaikäisten päihteiden käyttöä, tulisiko kunnan rajoittaa tiukemmin päihteiden käyttöä ja millaista ehkäisevää päihdetyötä toivottaisiin.
- **Forssan seutukunnan kuntalaiskysely – Taiteen ja kulttuurin rooli nyt ja tulevaisuudessa**
Kulttuuriyhdistys Kuvio ry kartoitti syksyllä 2020 seutukunnan kulttuuri- ja taide-elämän vahvuuksia ja kehityskohteita. Kyselyyn vastasi 66 henkilöä, joista 22% oli Tammelasta. Suurin vastaajaryhmä olivat naiset (73,3%) ja 50-60 –vuotiaat (35,1%).
- **Tilastot** (liikuntapaikat, liikuntaryhmät, kulttuuri- ja nuorisopalvelut, oppilasmäärät)

Terveyden edistämisen aktiivisuus

TEA-viisari on työväline kunnille ja kouluille hyte –työn suunnitteluun, johtamiseen ja arviointiin. Tiedot kuvaavat terveydenedistämisen aktiivisuutta eli kunnan toimintaa asukkaidensa terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi. TEA-viisarissa arvioidaan kuntajohtoa, liikuntaa, kulttuuria ja perusopetusta seitsemän näkökulman kautta: sitoutuminen, johtaminen, seuranta ja tarveanalyysi, voimavarat, yhteiset käytännöt, osallisuus sekä muut ydintoiminnat. Lisää yksityiskohtaisempaa tietoa TEA-viisarin tuloksista ja mittareista löytyy osoitteesta www.teaviisari.fi.

Kaikki sektorit : Tammela 2021

TEA-viisarin tulos kaikilta sektoreilta.

	Tammela	Forssa	Jokioinen	Ypäjä	Humppila	Forssan seutu	Koko maa
Kaikki sektorit	56	64	48	51	52	61	67
Kuntajohto	50	60	..	31	..	55	79
Perusopetus	67	65	53	64	66
Liikunta	74	58	30	53	..	56	72
Kulttuuri	49	51	..	23	16	45	59

TEA-viisarin tulosten vertailua seudun muihin kuntiin ja koko maan keskiarvoon.

Verrattuna muihin Forssan seudun kuntiin ja koko maan keskiarvoon Tammela sijoittuu liikunnan ja perusopetuksen osalta keskiarvon yläpuolelle sekä kulttuurin ja kuntajohdon osalta keskitasolle. TEA-viisarin indikaattorituloksia on tarkasteltu aihealueittain myöhemmin liikunnan, kulttuurin ja perusopetuksen osalta.

Pisteet	Tammela	Forssa	Jokioinen	Humppila	Ypäjä	Koko maa
Kuntajohto	50	60			31	78
Sitoutuminen	50	53			27	80
Johtaminen	38	75			54	76
Seuranta ja tarveanalyysi	0	70			50	87
Voimavarat	88	12			25	78
Osallisuus	75	88			0	71

TEA-viisari, kuntojohto 2021.

Kuntajohdon osalta alimmat pistemäärät löytyvät näkökulmista ”Seuranta ja tarveanalyysi” ja ”Johtaminen”. Seurannassa ja tarveanalyysissä kysytään seuraako johtoryhmä ja onko valtuustolle raportoitu kuntalaisten terveyden ja hyvinvoinnin tilaa. Johtamisessa puolestaan kysytään, onko kunnassa laadittu valtuuston hyväksymä hyvinvointikertomusta. Näiden näkökulmien pistemäärät tulevat tämän ensimmäisen Tammelan kunnan hyvinvointikertomuksen laatimisesta johtuen kasvamaan.

Tammelaisten hyvinvointiin vaikuttavat tekijät

Tiivistelmä:

- Vuoden 2020 lopussa Tammelan **väkiluku** oli 6 016, väestöennusteen mukaan vuonna 2030 asukkaita on 5 308.
- **Huoltosuhde** tulee heikkenemään. Se on tällä hetkellä 73,9 ja vuonna 2030 sen arvioidaan olevan 87,9,
- **Ulkomaan kansalaisten** osuus väestöstä tulee todennäköisesti kasvamaan. Tällä hetkellä osuus 1,5% Tammelan asukkaista.
- **Yksin asuminen** on yleistynyt kaikissa ikäryhmissä. Vuonna 2020 Tammelassa oli asuntokuntia yhteensä 2 804, joista yhden hengen asuntokuntia oli 37,2 %.
- Tammelassa kaikista asuntokunnista 7,5% **asuu ahtaasti**. Pitkällä aikavälillä tarkasteltuna ahtaasti asuminen on yhä harvinaisempaa.
- **Koulutustasomittaimen** mukaan tammelalaiset ovat Forssan seudun koulutetuimpia. Teoreettinen koulutusaika henkeä kohti Tammelassa on 3,3 vuotta peruskoulun suorittamisen jälkeen.
- **Työttömyys** on hieman lisääntynyt, työttömien osuus työvoimasta Tammelassa (8,7%) on alhaisinta Forssan seudulla (11,1%).
- Kunnan yleinen **pienituloisuusaste** on 11,1%, joka on matalin Forssan seudun kunnista.
- **Luonto ja viherympäristöt** ovat tammelalaisille tärkeitä.
- Tammelassa on toiseksi eniten **liikuntapaikkoja, liikuntapinta-alaa ja reittejä** per asukas Kanta-Hämeen kunnista.
- Asukaslukuun suhteutettuna Tammelassa tehdään **kokonaislainauksia ja fyysisiä käyntejä** kirjastoon eniten verrattuna vertailukuntiin.
- Tammelassa toimii 122 erilaista **yhdistystä**. Ne ovat tärkeä kunnan kumppani ja voimavara terveyden ja hyvinvoinnin edistämisessä tarjoamalla mm. harrastusmahdollisuuksia, vertaistukea, kulttuuritarjontaa ja elämyksiä sekä kokemukseen pohjautuvaa asiantuntijatieta ja osaamista.

Talous ja elinvoima

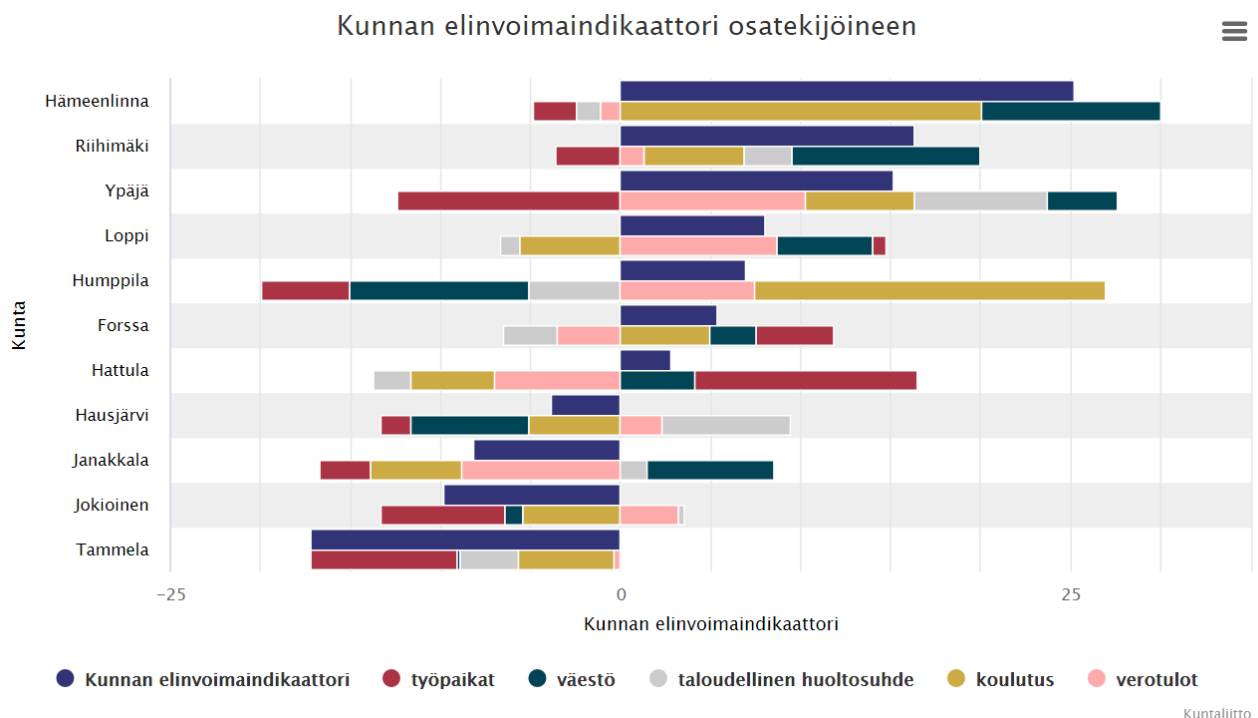
Tammela talouslukuina, 2020	
Kunnan nettokustannukset yhteensä, euroa / asukas	5 882,5
Valtionosuudet, euroa / asukas	2 289
Valtionosuudet nettokustannuksista	38,9
Verotulot, euroa / asukas	3 789
Vuosikate, euroa / asukas	537

Tammela talouslukuina, 2020

Suhteellinen velkaantuneisuus %	30,2
Lainakanta, euroa/asukas	1 562
Yrityskanta	525

[Kuntaliiton elinvoimaindikaattori](#) kertoo mihin suuntaan kunta on menossa. Indikaattorin avulla voi tarkastella yksittäisen kunnan elinvoimaa suhteessa naapurikuntiin tai muihin kuntaryhmiin. Elinvoima on laskettu väestö-, työpaikkojen ja koulutustason muutoksesta sekä verotulojen ja taloudellisen huoltosuhteen muutoksesta kahden viimeisen tilastoista saatavan ajankohdan välisenä aikana. Positiivinen arvo kuvaa hyvää elinvoiman suuntaa, negatiivinen huonompaa.

Viimeisimmässä saatavilla olevassa tuloksessa vuonna 2019 Tammelan elinvoimaindikaattori oli -17,2, joka oli heikoin tulos Kanta-Hämeen alueella. Vuonna 2017 puolestaan Tammelan tulos oli 2,05, joka oli ainoa positiivinen tulos Kanta-Hämeessä. Vuoden 2019 Tammelan tulos osatekijöiden osalta oli seuraavanlainen: työpaikat -8,14, väestö -0,16, taloudellinen huoltosuhde -3,22, koulutus -5,35 ja verotulot -0,34.

Kunnan elinvoimaindikaattori 2019. Kuntaliiton tilastot.

Väestö ja huoltosuhde

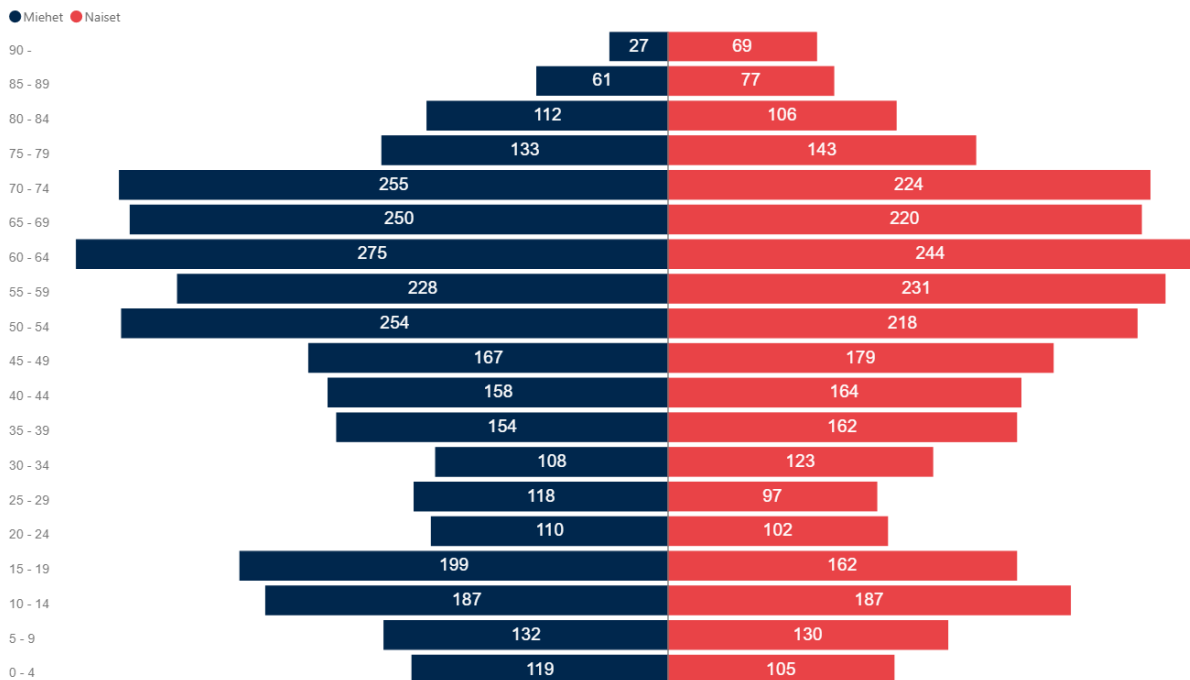
Vuoden 2020 lopussa Tammelan väkiluku oli 6 016, josta 1,5% oli **ulkomaan kansalaisia**.

Kuntien välinen nettomuutto vuonna 2020 oli ensimmäistä kertaa positiivinen vuoden 2007 jälkeen ollen 14. Vuosina 2017-2020 lapsia syntyi 172 eli keskimäärin 43 vuodessa. Vuonna 2020 syntyi 41 lasta. Samana ajanjaksona menehtyi 278 henkilöä, vuonna 2020 luku oli 67.

Luonnollinen väestönlisäys oli siis -26. Luku on ollut positiivinen viimeksi vuonna 2010.

Väestöennusteen mukaan Tammelassa olisi vuonna 2030 asukkaita 5 308.

0-6 –vuotiaita on väestöstä 5,5% (Kanta-Häme 5,9%), 7-15 –vuotiaita 10,6% (10,1%), 16-24 –vuotiaita 8% (9%), 25-64 –vuotiaita 48,3% (49,1%), 65-74 –vuotiaita 15,8% (14,6%), 75-84 –vuotiaita 7,9% (8,1%) ja 85 vuotta täyttäneitä 3,9% (3,2%).

Väestöpyramidi. Väestönrakenne ikäryhmittäin ja sukupuolittain vuonna 2021. Hämeen liiton tilastot.

Väestöllinen huoltosuhde ilmaisee, kuinka monta alle 15-vuotiasta ja 65-vuotta täyttänyttä on sataa 15 - 64-vuotiasta (työikäistä) kohti. Mitä enemmän on lapsia ja eläkeikäisiä, sitä korkeampi huoltosuhteen arvo on. Tammelan huoltosuhde on hieman matalampi (73,9) kuin Forssan seudulla keskimäärin (75,3), mutta korkeampi kuin Kanta-Hämeessä (68,8). Tulevaisuudessa huoltosuhde tulee heikkenemään edelleen siten, että vuonna 2030 se olisi Tammelassa 87,9.

Asuminen

Yhden hengen asuntokuntien määrä on kasvussa tasaisesti sekä maanlaajuisesti että Tammelassa. Kasvua on tapahtunut kaikissa ikäryhmissä. Vuonna 2020 Tammelassa oli asuntokuntia yhteensä 2 804, joista yhden hengen asuntokuntia oli 37,2 % kun koko maassa osuus on keskimäärin 45,3%. Tammelan vähäisempi yksin asuvien määrä maan keskiarvoon verrattuna liittyy osittain siihen, että tyypillisesti kaupunkikeskustojen lähellä on enemmän yksinasuvia. Yhden hengen asuntokunnan muodostaa asuinhuoneistossa yksin vakinaisesti asuva henkilö.

Tammelassa kaikista asuntokunnista 7,5% **asuu ahtaasti**. Se on koko maan keskiarvon luokkaa (7,6%) ja hiukan korkeampi verrattuna Forssan seudun keskiarvoon (6,7%). Pitkällä aikavälillä tarkasteltuna ahtaasti asuminen on yhä harvinaisempaa, sillä esimerkiksi vuonna 2010 11,1% asui ahtaasti.

Koulutus

Koulutustaso vaikuttaa työmarkkina-asemaan ja tätä kautta tulotasoon. Koulutustasolla on myös yhteys hyvinvointiin ja terveyteen. Keskimäärin epäterveelliset elintavat sekä ongelmat terveydessä, toimintakyvyssä ja hyvinvoinnissa ovat yleisempiä matalasti koulutetuilla verrattuna korkeammin koulutettuihin.

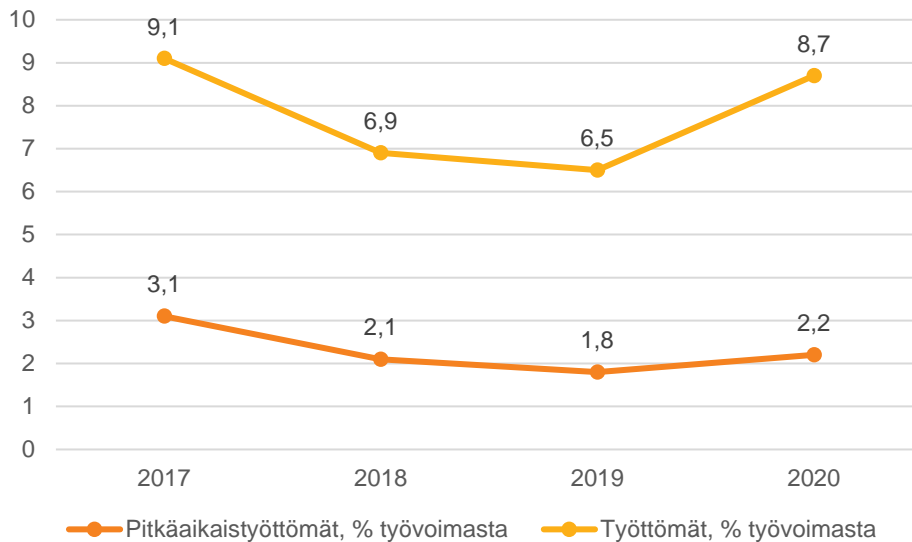
Tammelassa vähintään toisen asteen tutkinnon suorittaneiden osuus 15 vuotta täyttäneistä vuonna 2019 oli 71,4% ja korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden osuus 27,4%. Osuudet ovat olleet kasvussa. Tammelan **koulutustasomittain** on 331,5, mikä tarkoittaa, että teoreettinen koulutusaika henkeä kohti on 3,3 vuotta peruskoulun suorittamisen jälkeen. Luku on suurin Forssan seudun kunnista ja asettuu Kanta-Hämeen (346,6) ja koko maan (379,7) keskiarvon alapuolelle. Tammelalaisilla naisilla teoreettinen koulutusaika on 3,5 ja miehillä 3 vuotta.

Työ ja toimeentulo

Työttömyys vaikuttaa haitallisesti terveyteen ja hyvinvointiin. Se voi johtaa huonoon terveyteen, toisaalta huono terveys voi johtaa korkeampaan työttömyysriskiin. Työttömyys on riski syrjäytymiselle ja lisääntyneelle päihteiden käytöllä. Työssäkäyville osallisuuden kokemus on myös korkeampi kuin työttömillä.

Tammelassa asuvan **työllisen työvoiman** määrä vuonna 2019 oli 2 526. Määrä on 44 vähemmän kuin edellisenä vuonna. Koronapandemia lisäsi lomautuksia ja työttömyyttä, ja se näkyy **työttömien** osuudessa verrattuna vuoteen 2019. Naisista työttömiä oli vuonna 2020 7,9% ja miehistä 9,4%. **Pitkäaikaistyöttömien** kohdalla osuudet ovat naisilla 1,6% ja miehillä 2,7%.

Työttömien osuus työvoimasta Tammelassa (8,7%) on alhaisinta Forssan seudulla (11,1%). Pitkäaikaistyöttömien osuus on kaikissa Forssan kunnissa hyvin samanlainen, keskiarvon ollessa 2,5%. Kelan **vammaisuuden perusteella** maksamien etuuksien saajia on 43,8 / 1 000 asukasta vuonna 2020. Kelan vammaisuuden perusteella maksamiin etuuksiin kuuluvat lapsen hoitotuki, vammaistuki, eläkkeensaajien hoitotuki ja ruokavaliokorvaus

Pitkäaikaistyöttömien ja työttömien 25-64 – vuotiaiden osuuden kehitys. Sotkanet.

Pitkäaikaisesti toimeentulotukea saaneiden määrä (1%) ja **työkyvyttömyyseläkettä** saaneiden 16-64 –vuotiaiden määrä (6,7%) ovat olleet Tammelassa samaa luokkaa vuosien 2017-2020 aikana. Nämä indikaattorit kertovat osaltaan väestön sairastuneisuudesta, huono-osaisuudesta ja syrjäytymisestä.

Tammelalaisten **tuloeroissa** ei ole 2000-luvulla tapahtunut suuria muutoksia tuloeroja kuvaavan **Gini-kertoimen** perusteella. Kun vuonna 2000 Gini-kerroin oli 25,7, vuonna 2010 se oli 24 ja 2019 24,8. **Kunnan yleinen pienituloisuusaste** on 11,1%, joka on matalin Forssan seudun kunnista. Pienituloisuusaste on ollut Jokioisten kanssa hyvin samanlainen 2010 –luvulla. Indikaattori kuvaa kuinka suuri osa alueen väestöstä kuuluu kotitalouksiin, joiden tulot jäävät suhteellisen pienituloisuusrajan alapuolelle.

Tammelan kunnan **INTRO-työpaja** tarjoaa palkkatuki-, työkokeilu- ja kuntouttavan työtoiminnan paikkoja pitkään työttömänä olleille, osatyökykyisille ja nuorille.

Pajalla järjestettävä kuntouttava työtoiminta on lakisääteistä palvelua, jonka tarkoituksena on aktivoita pitkään työttömänä olleita tammelalaisia. INTRO-työpajalla on tarjolla matalankynnyksen paikkoja, jossa asiakas saa työkokemusta erilaisista työtehtävistä. Kuntouttavan työtoiminnan

jatkoksi pyritään etsimään asiakkaalle jatkopolkuja työelämään tai koulutukseen. Vuodesta 2023 kuntouttava työtoiminta siirtyy hyvinvointialueen vastuulle.

INTRO-työpajalla toimii myös ilmaisperiaatteella huonekalujen, kodintarvikkeiden ja vaatteiden kierrätyspiste sekä avustusruoan jakoa perjantaisin.

Maahanmuuttajien kotouttaminen

Ulkomaan kansalaisten määrä on lisääntymässä myös Tammelassa. Humanitaarista syiden vuoksi Tammelaan saapui vuonna 2019 83,1 pakolaista / 100 000 asukasta. Tammelan kunta on laatinut yhteistyössä Forssan seudun muiden kuntien kanssa Forssan seudun kotouttamisohjelman (2017-2020). **Maahanmuuttajien kotouttamisessa**, heidän osallisuuden ja yhdenvertaisuuden vahvistamisessa sekä eri väestöryhmien välisten hyvien suhteiden edistämisessä on kunnan rooli olennainen. Forssan seudun kuntien kotouttamisyhteistyön kehittämisestä vastaa Forssan seudullinen kotouttamisverkosto.

	2017	2018	2019
Forssa	308,4	94	124,3
Humppila	436,7	0	0
Jokioinen	113,5	0	97,4
Tammela	130	0	83,1
Ypäjä	168,6	84,9	0

Vastaanotetut pakolaiset / 100 000 asukasta. Sotkanet.

Elinympäristö

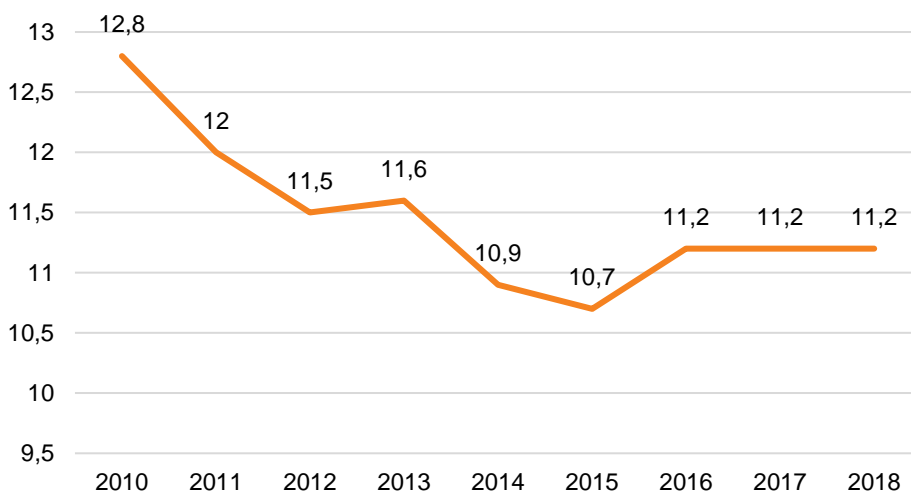
Elinympäristö ja sen viihtyisyys sekä turvallisuus vaikuttavat keskeisesti ihmisen hyvinvointiin. Terveellinen, turvallinen ja ympäristöarvot huomioon ottava asuin ympäristö voidaan turvata mm. maankäytön suunnittelulla, kaavoituksella ja rakennussuunnittelulla.

Tammelassa **luonto** on lähellä ja tarjoaa kaikille mahdollisuuksia liikkua ja virkistyä. Tammelaan muuttaneille luonnonläheisyys on ollutkin yksi tärkeimmistä syistä muuttaa paikkakunnalle. Hyvinvointikyselyn mukaan asukkaista 91,8% antoi arvosanaksi **viherympäristöjen ja vesistöjen merkitykselle** oman onnellisuuden ja hyvinvoinnin kannalta kahdeksan tai enemmän. Lisäksi kyselyssä toivottiin, että niitä kehitetään edelleen ja pidetään kunnossa. Luonnolla on tutkitusti niin fyysisiä, psyykkisiä kuin sosiaalisia terveysvaikutuksia yksilölle. Luonnossa liikkuminen parantaa

kuntoa, vahvistaa lihastasapainoa ja vähentää stressiä. Lisäksi luonto parantaa mielialaa, tarjoaa omaa rauhaa, mutta myös yhteisöllisyyttä ja yhdessäoloa.

Asukkaiden lisäksi luonnolla hyötyjä myös kunnalle. Edellä mainitut terveysvaikutukset vaikuttavat osaltaan, että kaikenikäiset kuntalaiset voivat paremmin. Terveemmät veronmaksajat pysyvät pidempään työelämässä ja näin luonto tuo kunnalle taloudellista hyötyä. Lisäksi viheralueiden avulla turvataan luonnon monimuotoisuutta. **Natura 2000** tavoitteena on turvata luontotyyppien ja lajien elinympäristön säilyminen ja säilyttää näin luonnon monimuotoisuutta. Tammelan alueella on kahdeksan Natura 2000 aluetta: Liesjärvi, Kaukolanharju, Joensuunlahti-Venesillanlahti, Pehkijärvi, Saloistenjärvi-Kyynäräjärvi, Tervalamminsuo, Torronsuo ja Maakylän-Räyskälän alue. Retkeily- ja virkistysarvoja tarjoavat Tammelan kaksi kansallispuistoa, Torronsuo ja Liesjärvi, joista löytyy myös esteettömiä luontoreittejä. **Ympäristösuojelun** tehtäviä Tammelassa hoitaa Tammelan, Forssan, Jokioisten ja Ypäjän yhteinen seudullinen ympäristönsuojelu. Sen tehtäviin kuuluu: Ilman-, vesien- ja luonnonsuojelu, luvat ja -ilmoitukset, maa-aineslupa, maasto- ja vesiliikenne, meluntorjunta sekä ympäristöterveydenhuolto.

Kaavoituksella pyritään varmistamaan keskustan rivi- ja kerrostaloasujien pääsy viihtymään Pyhäjärven rantaan. Asunto-ohjelman tavoitteita on kaavoituksella edistetty mahdollistamalla asumisen ja tonttien saatavuutta erilaisissa ympäristöissä ja erilaisiin tarkoituksiin. Asumisessa otetaan huomioon laajasti eri ryhmät siten, että sopivia tontteja ja asuntoja voidaan tarjota kaikille ikäryhmille, tulotasoille ja asumismieltyyksille.

Kasvihuonepäästöjen kehitys Tammelassa (t CO₂-ekv/hlö). Liiteri – elinympäristön tietopalvelu.

Ravitsemuspalvelut

Terveyden ja hyvinvoinnin edistämistyöhön kuuluu olennaisena osana myös kaiken ikäisten kunnan asukkaiden hyvän ravitsemuksen edistäminen. Hyvää ravitsemusta voidaan edistää esimerkiksi tarjoamalla ruokapalveluja, jotka ovat kaikille tasavertaisia, helposti saavutettavia ja hyvää ravitsemusta edistäviä, viestimällä hyvästä ravitsemuksesta, edistämällä varhaiskasvatuksen ja koulujen ruokakasvatusta sekä tekemällä eri hallinnonalojen ja ruokaketjun toimijoiden kanssa yhdessä kestäväen kehityksen ravitsemussitoumuksia (<https://www.sitoumus2050.fi/>). Ravitsemuspalveluilla on osansa myös kestäväen kehityksen tukemisessa ja ilmastonmuutoksen haasteisiin vastaamisessa.

Tammelan kunnan ruokapalveluissa noudatetaan Valtion Ravitsemusneuvottelukunnan antamia ruokasuosituksia eri ikäryhmille. Asiakassegmenttien perusteella Tammelan kunnassa on käytössä seuraavat ruokasuosituksia:

- Terveyttä ja iloa ruoasta – varhaiskasvatuksen ruokailusuositus
- Syödään ja opitaan yhdessä – kouluruokasuositus
- Vireyttä seniorivuosiin – ikääntyneiden ruokasuositus

Tammelan Riihivalkaman koululle ollaan työstämässä **Kouluruokadiplomia** (<http://www.kouluruokadiplomi.fi/kouluruoka-diplomi/>), joka on kouluille myönnettävä tunnustus ravitsemuksellisesti, kasvatuksellisesti ja ekologisesti kestäväen kouluruokailun edistämisestä. Lisäksi Tammelan kunnan on tarkoitus hakea Tammitarhan päiväkotiin varhaiskasvatuksen **Makuakkoset- diplomia** (http://www.makuakkosetdiplomi.fi/makuakkoset-diplomi/diplomin_haku/). Kunnassa toimii myös eri koulujen ja henkilöstön kesken ruokapalveluesimiehen vetämä **kouluruokatiimi**, jossa käsitellään mm. ruokalista koostamista terveydelliset näkökulmat huomioiden yhdessä tiimin jäsenten kanssa. Tähän toimintaan on osallistuttu kaikkien koulujen oppilaat oppilaskuntien kautta ja normaalioloissa tiimi kokoontuu kaksi kertaa vuodessa.

Liikuntapalvelut

Liikuntalain mukaan kunnan tehtävänä on luoda edellytyksiä kunnan asukkaiden liikunnalle järjestämällä liikuntapalveluja sekä terveyttä ja hyvinvointia edistävää liikuntaa eri kohderyhmille, tukemalla kansalaistoimintaa sekä rakentamalla ja ylläpitämällä liikuntapaikkoja. **TEA-viisarin** pistemäärien mukaan vuonna 2021 Tammela sai liikunnan edistämisestä 74 pistettä, mikä enemmän kuin Forssan seudulla (56), Kanta-Hämeessä (68%) tai koko maassa (72%) keskimäärin.

Liikunta on merkittävässä roolissa kunnan nykyisessä strategiassa. Liikuntapalveluiden osalta hyötytavoitteena on:

- Liikuntapaikkojen kehittäminen ja niiden kunnossapito
- Luonnon hyvinvointivaikutukset keskeisenä tekijänä kuntalaisten hyvinvoinnin lisääjänä
- Riittävät liikuntapalvelut erityisryhmille ja ikäihmisille
- Lasten luontoliikunta ja luovan toiminnan lisääminen

Vuonna 2020 Tammelan kunta käytti liikuntaan 486 000 €, joka on 81 €/ asukas. Määrä on Forssan jälkeen toiseksi suurin Forssan seudulla. Kunnassa onkin tehty paljon investointeja liikuntaa viime vuosien aikana:

- v. 2016 Ikäihmisten seniorisali (Kunto-Tammi) 100 000€
- v. 2017 Liikuntapuiston keinonurmen ja yu- heittopaikkojen rakennuttaminen 300 000€
- v. 2018 Liikuntapuiston yu- kentän sekä suorituspaikkojen kunnostus 300 000€
- v. 2019 Kuntorataverkoston huoltotien sekä valaistuksen parantaminen 50 000€
- v. 2020 Kalustohankinnat 40 000€
- v. 2021 Kuntoportaat sekä kuntorataverkoston parantaminen 70 000 €

Asukalukuun suhteutettuna Tammelassa on toiseksi eniten liikuntapaikkoja (15,5/1000 asukasta) ja liikuntapinta-alaa (19,7m²/asukas) sekä eniten reittejä (0,043km/asukas) Forssan seudulla. Sisäliikuntapaikkoja löytyy myös toiseksi eniten (2,33/asukas) ja sisäliikuntapinta-alaa eniten (2,58 m²/asukas) Forssan seudun kunnista. Otettaessa huomioon kaikki Kanta-Hämeen kunnat Tammelassa on toiseksi eniten liikuntapaikkoja, liikuntapinta-alaa ja reittejä per asukas.

Kirjastopalvelut

Kirjastopalveluilla edistetään yhtäläisiä mahdollisuuksia tietoon, lukukokemuksiin, osaamisen kehittämiseen sekä kansalaistoimintaan. Tammelan kirjasto on osa Louna-kirjastojen yhteistyötä, jossa ovat mukana myös Forssan, Humppilan, Jokioisten ja Ypäjän kirjastot. Tammelan kirjasto siirtyi vuoden 2019 lopussa kunnanviraston tiloihin. Lisäksi tammelalaisia palvelee kirjastoauto Ilves, joka kiertää Tammelan kylää viitenä päivänä viikossa.

Vuosi 2020	Forssa	Humppila	Jokioinen	Tammela	Ypäjä
Kokonaislainaus	91 854	18 364	51 927	71 145	15 672
Lainaaaja	6 939	1 438	5 044	2 838	1 231
Fyysiset käynnit	76 855	11 836	25 005	42 435	11 695
Asukasluku	16 800	2 174	5 061	6016	2 314
Kokonaislainaus/asukas	5,5	8,4	10,3	11,8	6,8

Vuosi 2020	Forssa	Humppila	Jokioinen	Tammela	Ypäjä
Fyysiset käynnit/asukas	4,6	5,4	4,9	7,1	5,1

Kirjaston lainausmäärät ja käynnit vuonna 2020 Forssan seudulla. Kirjasto.fi

Asukaslukuun suhteutettuna Tammelassa tehdään **kokonaislainauksia** ja **fyysisiä käyntejä** kirjastoon eniten verrattuna vertailukuntiin. Vuonna 2020 Tammelan kirjasto järjesti 30 kirjallisuuden ja lukemisen edistämiseen liittyvää tapahtumaa, joihin osallistui 517 henkilöä.

Kulttuuripalvelut

Kunnan kulttuuripalveluilla on tärkeä rooli sivistyksen, elinikäisen oppimisen ja kansalaisvalmiuksien lisäämisessä sekä osallisuuden, kunnan vetovoiman ja asuin ympäristön viihtyisyyden vahvistamisessa. Kulttuuripalvelut tarjoavat edellytyksi monipuolisen kulttuuritoiminnan harjoittamiselle, kannustavat yhdistyksiä osallistumaan kulttuuritarjonnan tuottamiseen sekä järjestävät yhdessä muiden toimijoiden kanssa kulttuuritarjontaa kaiken ikäiselle. Tammelassa onkin tarjolla monipuolista kulttuuritarjontaa ja kulttuurihistoriaa sekä useita aktiivisia kulttuurijärjestöjä. Merkittäviä kulttuuriympäristöjä Tammelassa ovat Hämeen Härkätie, Mustialan kulttuuriympäristö, Saaren kartanon kulttuuriympäristö, Saaren kansanpuisto, Korteniemen perinnetila sekä Portaan ja Teuron kylien kulttuurimaisemat.

TEA-viisarin pisteissä kunnan kulttuurin edistäminen saa 49 pistettä (2021), mikä on hieman suurempi kuin Forssan seudulla keksimäärin (45), mutta alhaisempi kuin Kanta-Hämeessä (56) ja koko maassa (59) keskimäärin. Kulttuuriyhdistys Kuvion kyselyn mukaan tulevaisuudessa toivottiin enemmän yhteistyötä seudun muiden kuntien, järjestöjen ja muiden toimijoiden kanssa. Toivottiin monipuolista taidetta ja kulttuuria kaikenikäisille, hajautettuna kyliin ja hyödyntäen muun muassa kulttuuriympäristöjä, vanhoja rakennuksia ja luontokohteita.

Kunnan kulttuuritoimintaa voidaan tarkastella seuraavan viiden alueen kautta:

a) kulttuuritilat

Tammelan kunnalla ei ole varsinaisia omia kulttuuritiloja. Ainoa tila on Tannisen museo.

b) kulttuuriavustukset

Myönnetyt kulttuuriavustukset (yleis- ja kohdeavustukset) vuonna 2021 olivat 5007€, mikä tarkoittaa **asukasta kohden** 0,83€. Kunta jakoi avustuksia suhteessa haettuihin avustuksiin 46,5%. Edellisenä vuonna osuus oli 30% ja vuonna 2019 51%.

c) kulttuuritapahtumat

	2017	2018	2019	2020
Kulttuuritilaisuudet	123	46	39	30
Kulttuuritilaisuuksiin osallistujat	14 057	5 805	4 739	3 251
Kulttuuritilaisuuksiin osallistuneet lapset	4020	1690	1630	623
Käynnit kulttuuritapahtumissa asukasta kohti	2,25	0,94	0,78	0,54

Kulttuuritilaisuuksien ja -tapahtumien tunnuslukuja Tammelassa 2017-2020.

Poikkeuksellisen vuoden takia kulttuuritapahtumia järjestettiin ja niihin osallistuttiin vähemmän 2020 kuin edellisinä kolmena vuotena. Vuonna 2017, Suomi 100 –juhluvuonna, puolestaan tilaisuuksia järjestettiin runsaasti.

d) lasten ja nuorten kulttuuritoiminta

Vuosi	tammelalaisia	kokonaisoppilasmäärä
2017	53	360
2018	48	317
2019	61	452
2020	52	402
2021	64	415

Tammelalaiset oppilaat Forssan Kuvataidekoulussa vuosien 2017-2021 aikana.

Vuosi	Musiikkiopiston opiskelijoita	Musiikkileikkikoulun ryhmiä
2017	36	3
2018	39	2
2019	35	2
2020	38	2

Lounais-Hämeen musiikkikoulussa tammelalaiset oppilaat 2017-2019.

Kouluterveyskyselyn mukaan 77,4% tammelalaisista 4.-5. –luokkalaisista harrastaa taidetta ja kulttuuria vähentää kerran viikossa ja 8.- 9. –luokkalaisista 47,9%. Lasten ja nuorten kulttuuriharrastuneisuus on Tammelassa koko maan keskiarvon luokkaa (4.-5.lk 79% ja 8.-9lk 50,2%).

Vuosi 2020	Vuosi 2021
jäsenmaksu 2 € x alla 18v. lapsi	jäsenmaksu 2 € x alla 18v. lapsi
2396 €	2422 €

Toimintarahaa lasten kulttuurin toteutukseen	Toimintarahaa lasten kulttuurin toteutukseen
8620,31	7464,60

Lastenkulttuurikeskus Lekan toimintaraha Tammelan lasten kulttuurin toteutukseen.

Tammelan kunta on mukana seudullisessa verkostomaisessa lastenkulttuurikeskus Lekassa Kulttuuriyhdistys Kuvio organisoii Forssan seudulla verkostomaista lastenkulttuurikeskusta. Yhdistyksellä on osa-aikainen kulttuurituottaja. Kuntien kulttuuripalvelut ja Kuvio toteuttavat yhteistyössä kuntien kulttuurikasvatussuunnitelmia ja niihin liittyviä vuosikelloja. Tammelan kunta saa vuoden 2022 aikana tehtyä kulttuuriperintökasvatussuunnitelman, mikä liitetään osaksi kulttuurikasvatussuunnitelmaa ja vuosikelloa.

Järjestöyhteistyö

Kunnan asukkaiden terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi **järjestöt** (mm. sote-, liikunta- ja kulttuurijärjestöt) ovat tärkeä kunnan kumppani ja voimavara. Ne tuottavat esimerkiksi harrastusmahdollisuuksia, erityisryhmien kokoontumisia, vertaistukea, kulttuuritarjontaa ja elämyksiä. Lisäksi järjestöillä on paljon kokemukseen pohjautuvaa asiantuntijatietoa ja osaamista. Järjestöt tekevätkin paljon merkityksellistä ennaltaehkäisevää työtä ja se on koko kunnan etu. Terveystieteissä (12 §) sanotaan, että ”kunnan on tehtävä yhteistyötä muiden kunnassa toimivien julkisten tahojen sekä yksityisten yritysten ja yleishyödyllisten yhteisöjen kanssa.”.

Tammelassa ja Forssan seudulla toimii muun muassa useita kyläyhdistyksiä, kulttuuri-, ja urheilujärjestöjä, nuorisojärjestöjä, sosiaali- ja terveystieteitä, maatalousjärjestöjä ja metsästysseuroja, lapsi- ja perheyhdistyksiä sekä eläkeläis- ja veteraanijärjestöjä. Liitteessä 2. **järjestöjen lukumäärä**. Yhteensä Tammelassa toimii 122 erilaista järjestöä. Kunnan ja yhdistysten välinen vuoropuhelun areena Tammelassa on **yhdistysillat**.

Tammelan kunta jakaa harkinnanvaraisia **yleis- ja kohdeavustuksia** yhdistyksille ja yhteisöille liikuntapalveluiden, nuorisopalveluiden ja kulttuuripalvelujen avustuksina. Yleisavustuksia myönnetään yhdistyksen ympärivuotiseen toimintaan ja kohdeavustuksia hakijan toimintasuunnitelman mukaiseen toimintaan sekä hankkeisiin ja projekteihin. Rahallisten avustusten lisäksi kunta voi tukea yhdistyksiä antamalla kunnan tiloja ja välineitä maksutta tai markkinahintaa edullisemmin käyttöön.

Osallisuus

Osallisuutta vahvistamalla torjutaan köyhyyttä, ehkäistään syrjäytymistä ja vähennetään eriarvoisuutta. Osallisuus on yhteydessä koettuun terveyteen ja työ- ja toimintakykyyn. Sillä on siis merkittävä vaikutus ihmisten hyvinvointiin. Osallisuus on mahdollisuutta elää omannäköistä elämää, päättää mihin toimintaan tai palveluun osallistuu. Se on myös mahdollisuus kuulua itselle tärkeisiin ryhmiin ja yhteisöihin sekä vaikuttaa itselleen tärkeisiin asioihin. Se on myös mahdollisuutta yhdessä tekemiseen. Vahva osallisuus lisää myös asukkaiden yhteisöllisyyttä, edistää hyviä väestösuhteita, lisää turvallisuutta sekä parantaa paikallista elinvoimaa ja ilmapiiriä. Kuntalaisten ja asukkaiden osallistuminen ja vaikuttaminen ovat osa demokratiaa. Oikeudesta osallistumiseen on säädetty mm. kuntalaissa.

Tammelan kunnan edustuksellisia **osallistumis- ja vaikuttamiskanavia** ovat vanhusneuvosto, nuorisovaltuusto ja lasten parlamentti. Lisäksi kuntalaisten osallisuuden ja osallistumisen edistäminen näkyy vahvasti kunnan strategiassa; hyötytavoitteena on kuntalaisten osallisuuden ja osallistumisen lisääminen. Käyttöön on otettu kumppanuuspöytä ja lisäksi tavoitteena on toteuttaa osallistavaa budjetointia ja kehittää systemaattista palautejärjestelmää.

Sosiaali- ja terveystoimen palvelut

Tammela kuuluu Forssan seudun hyvinvointikuntayhtymään, joka järjestää **sosiaali- ja terveystoimen palvelut** viiden kunnan, Forssan, Tammelan, Jokioisten, Humppilan ja Ypäjän, alueella. Hyvinvointikuntayhtymä hankkii yhtymään kuuluvien kuntien kansanterveystyön, ympäristöterveydenhuollon, eläinlääkintähuollon, sosiaalihuollon ja päihdeongelmaisten hoidon palvelut sekä Forssan sairaalan tuottamat erikoissairaanhoidon palvelut.

Sosiaali- ja terveystoimen **nettokustannukset** Tammelan osalta vuonna 2019 olivat 3523€/asukas, kun koko maassa ne ovat keskimäärin 3 490€ / asukas. Vertailukuntiin verrattuna kustannukset ovat hieman vähäisemmät kuin Forssassa (3830€) ja Humppilassa (3807€), mutta suuremmat kuin Jokioisissa (3223€) ja Ypäjällä (3381€).

		2017	2018	2019	2020
Perusterveydenhuollon avohoidon kaikki lääkärikäynnit / 1 000 asukasta	Forssa	1 463	1 581	1 655	1 416
	Humppila	1 472	1 592	1 489	1 224
	Jokioinen	1 531	1 637	1 662	1 327
	Tammela	1 337	1 529	1 520	1 228
	Ypäjä	1 866	2 051	1 943	1 704
Perusterveydenhuollon avohoidon kaikki muut	Forssa	2 551	2 636	2 767	2 584
	Humppila	2 560	2 874	2 779	2 255

		2017	2018	2019	2020
kuin lääkärikäynnit / 1 000 asukasta	Jokioinen	2 495	2 218	2 151	1 887
	Tammela	2 297	2 304	2 298	2 021
	Ypäjä	1 989	2 095	2 018	1 623

Perusterveydenhuollon avohoidon käynnit / 1000 asukasta Forssan seudulla. Sotkanet.

Indikaattorien ja muun tiedon osoittama hyvinvointi

Kaikki ikäryhmät

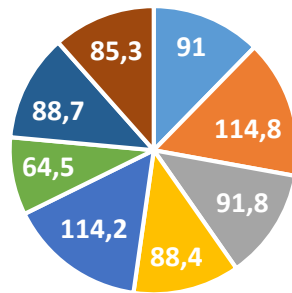
Tiivistelmä:

- Työikäisistä, vammaisista ja pitkäaikaissairaista on saatavilla vähänlaisesti kuntakohtaista tietoa. parhaiten tietoa on saatavilla lapsista ja nuorista.
- **Sairastavuusindeksissä** painottuvat Tammelan osalta syöpäsairaudet sekä tuki- ja liikuntaelinsairaudet.
- **Omaisuusrikoksien** määrässä tapahtui kasvua pandemiavuotena niin Tammelassa kuin maanlaajuisesti.
- Tammelassa ja Forssan seudulla **päihdehuollon avopalveluiden** asiakasmäärät kasvoivat vuonna 2020.

Sairastavuus

Sairastavuusindeksi kokoaa tiedot seitsemästä vakavasta sairausryhmästä, jotka näkyvät alla olevassa kuvassa. Sairastavuusindeksistä julkaistaan sekä ikävakioitu että ikävakioimaton versio. Ikävakioitu indeksi kuvaa sitä osaa alueiden välisistä eroista, joka ei johdu ikärakenteiden erilaisuudesta. Indeksissä sairausryhmien yleisyyttä painotetaan sen perusteella, mikä on niiden merkitys väestön kuolleisuuteen, työkyvyttömyyteen, elämänlaatuun ja terveydenhuollon kustannuksiin.

Sairaustaakka Tammelassa on syövän (114,8) osalta suurempi kuin koko maassa (100) ja Kanta-Hämeessä keskimäärin (110,1). Samoin on tuki- ja liikuntaelinsairauksien (114,2) kohdalla (koko maa 100, Kanta-Häme 96,6). Nämä sairausryhmät aiheuttavat enemmän taakkaa väestölle ja kuormitusta palvelujärjestelmälle Tammelassa verrattuna koko maan keskiarvoon. Muissa Kanta-Hämeen kunnissa painottuvat muut sairaudet. Taustalla ovat esimerkiksi erot elinoloissa, elintavoissa, perinnöllisissä tekijöissä sekä terveydenhuollon toimintaan liittyvissä syissä.

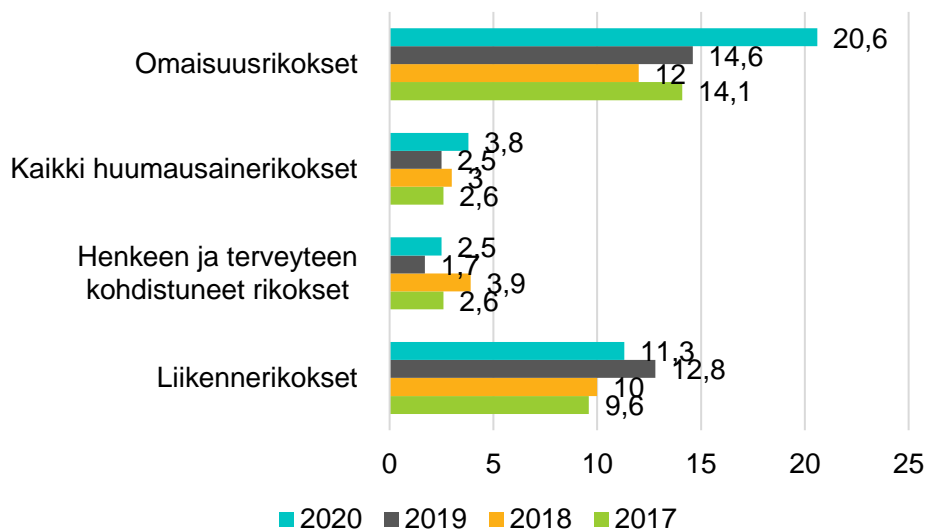

- Sairastavuusindeksi
- Syöpäindeksi
- Sepelvaltimotauti-indeksi
- Aivoverisuonitauti-indeksi
- Tule-sairastavuus-indeksi
- Mielenterveys-indeksi
- Tapaturmaindeksi
- Dementiaindeksi

Sairastavuusindeksi Tammela, ikävakioitu. Sotkanet.

Turvallisuus

Vuosien 2017-2019 aikana tapahtui 262 **liikennevahinkoa**, joista ylivoimaisesti eniten tapahtui henkilöautolla (121). Vammautuneiden henkilöiden lukumäärä samalla ajanjaksolla oli 101. Vuosittain tapahtuu siis noin 87 liikennevahinkoa ja niissä vammautuu noin 33 henkilöä. Tästä kenties suurikin osa on läpikulkuliikennettä eikä Tammelan asukkaille tapahtuneita liikennevahinkoja.

Poliisin tietoon tulleet rikokset / 1000 asukasta. Sotkanet.

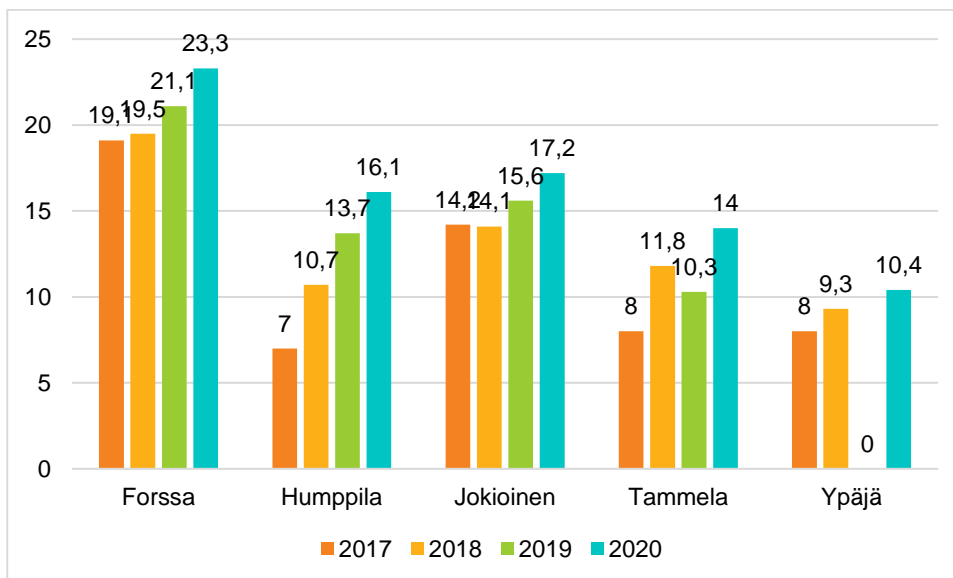
Poliisin tietoon tulleista **rikoksista** 1000 asukasta kohden omaisuusrikoksissa tapahtui kasvua vuodesta 2019 vuoteen 2020 (6%). Tilastokeskuksen mukaan koko maan mittakaavassa

vuonna 2020 omaisuusrikoksien määrä kasvoi 16,9%. Omaisuusrikokset ovat myös selkäesti yleisin rikos. Omaisuusrikoksen määrä kasvu oli siis maanlaajuinen ilmiö pandemiavuotena. Seuraavaksi yleisimpänä rikoksena on liikennerikos.

Päihteiden käyttö

Alkoholijuomien myynti Tammelassa 15 vuotta täyttäneitä asukasta kohti 100 % alkoholina oli vuonna 2020 3,2 litraa. Koko maan keskiarvomyynti vuonna 2020 oli 8,2l ja Forssan seudulla 8,5l.

Päihdetilannekyselyn vastaajista 40% on sitä mieltä, että kunnassa käytetään liikaa alkoholia. 75,68% on ollut huolissaan läheisensä alkoholin käytöstä. Vastaajista 22% oli pelännyt päihtyneitä henkilöitä julkisella paikalla ja 21,62% oli kokenut päihtyneen henkilön ahdistelua tai kiusaamista julkisella paikalla. 27,03% haluaisi rajoittaa alkoholin käyttöä esimerkiksi leikkipuistoissa, lasten leikkipaikoilla ja torilla, kun taas 40% mielestä rajoituksia ei tarvita. Vastaajista 54,05% mielestä alkoholin myyntiä päihtyneelle pitäisi tiukentaa. Lisäksi 32,43% mielestä kunnan pitäisi lopettaa omilla tiloillaan järjestettävissä yleisötilaisuuksissa alkoholijuomien mainostamisen.

Päihdehuollon avopalveluissa asiakkaita / 1 000 asukasta Forssan seudulla. Sotkanet.

Tammelassa ja Forssan seudulla **päihdehuollon avopalveluiden** asiakasmäärät ovat lievässä kasvussa. Indikaattori kuvaa A-klinikan asiakkaiden määrää, mikä kertoo alkoholin ja huumeiden käytöstä alueella ja asiakkaille kohdistettujen avopalveluiden määrästä. Asiakkaiden lukumäärään vuoden aikana lasketaan kukin henkilö vain kerran riippumatta, kuinka monta kertaa hän on ollut asiakkaana.

Lapset, nuoret ja lapsiperheet

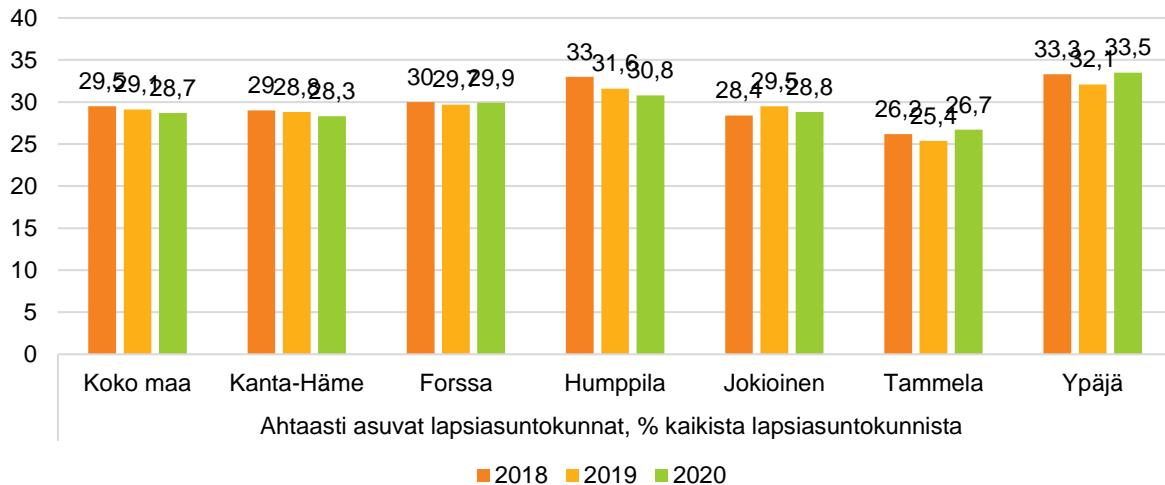
Tiivistelmä:

- Haasteena on **lasten määrän väheneminen** ja sen vaikutusten huomioiminen palvelurakenteessa.
- Lapsiperheiden **ahtaasti asuminen ja lasten pienituloisuusaste** ovat Tammelassa Forssan seudun alhaisinta.
- Eniten **tyytymättömiä elämäänsä** sekä **terveydentilansa keskinkertaiseksi tai heikoksi** tuntevia on 8.-9. Luokan tytöissä.
- **Yksinäisyyden ja ahdistuneisuuden kokemus** sekä **koulu-uupumus** ovat lisääntyneet selkeästi 8.-9. –luokan oppilailla vuoden 2021 kouluterveyskyselyssä.
- **Nuorisopsykiatrian**, 13-17 –vuotiaiden, **avohoitokäyntien** määrät ovat selvästi lisääntyneet vuodesta 2017 vuoteen 2020.
- **Koulutuksen ulkopuolelle jääneitä** nuoria on vähemmän Tammelassa verrattuna Forssan seudun muihin kuntiin.
- **Nuorisotyöttömyys** on hieman lisääntynyt.
- **Koulukiusattuna** vähintään kerran viikossa vuonna 2021 oli 4.-5. –luokkalaisista 11,7%, ja 8.-9. –luokkalaisista 4,9%.
- **Tupakointi ja alkoholin käyttö** ovat olleet laskussa, mutta vuoden 2021 kouluterveyskyselyssä havaitaan kasvua. **Huumeiden käyttö** ja poikien **nuuskaaminen** puolestaan ovat olleet kasvusuunnassa, mutta vuonna 2021 tapahtui laskua.
- **Tupakoinnin, alkoholin käytön ja nuuskaamisen hyväksyttävyys** on lievässä nousussa 8.-9 luokkalaisilla.
- 50% nuorista **hankkii alkoholin** perhepiiristä.
- Kaikille 7–17-vuotiaille suositellaan monipuolista, reipasta ja rasittavaa **liikkumista** vähintään 60 minuuttia päivässä. 4.-5. –luokan oppilaista 38,5% kertoo liikkuvansa vähintään tunnin päivässä, kun taas 8.-9. Luokan oppilailla osuus on 15%.
- **Aamupalan** jättää syömättä lähes puolet 8.-9. Luokan oppilaista ja neljännes 4.-5. Luokan oppilaista.
- **Koululounasta** Tammelassa syödään hyvin verrattuna muihin Forssan seudun kuntiin ja koko maahan.

Osana lasten ja nuorten hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä Tammelan kunta on toteuttanut Unicefin **Lapsiystävällinen kunta (LYK) –mallia** vuodesta 2016 saakka. Lapsiystävällisessä kunnassa kaikkia lapsia (0-18v) kohdellaan tasa-arvoisina kunnan asukkaina. Heidät otetaan mukaan palveluiden suunnitteluun, arviointiin, toteuttamiseen ja kehittämiseen. Mallia noudattavia kuntia ohjaa YK:n lapsen oikeuksien sopimus. Kunnan päätöksenteossa arvioidaan lapsivaikutuksia ja hyödynnetään lasten ja nuorten tietämystä ja toiveita omasta arjestaan. Lisäksi kaiken ikäisiä kuntalaisia tiedotetaan lapsen oikeuksista. Lapsiystävällinen kunta työskentelyä koordinoi kunnassa moniammatillinen ohjausryhmä

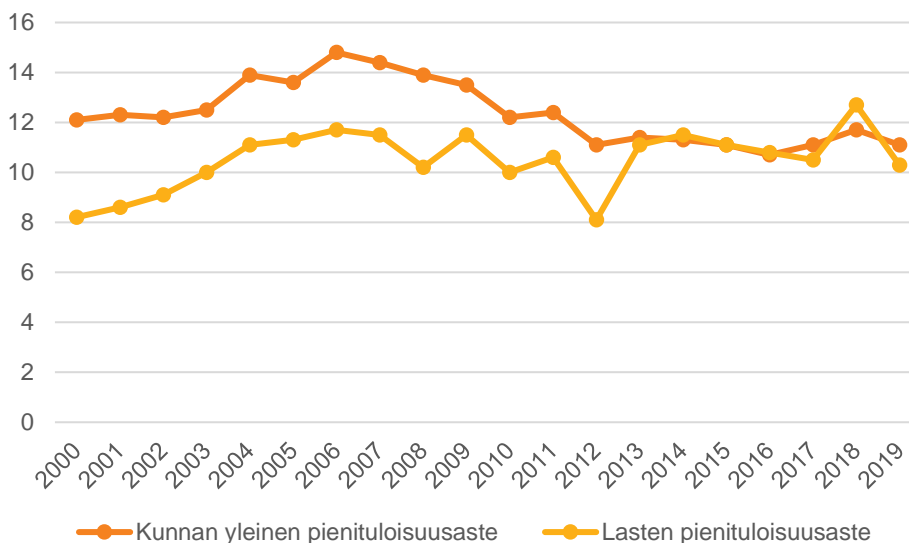
Lapsiperheiden asuminen ja toimeentulo

Tammelassa oli vuonna 2020 perheitä 1 734. Perheistä **lapsiperheitä** oli 33,9% ja näistä **yhden vanhemman perheitä** 17,7%. Osuus on selvästi alhaisempi verrattuna Forssan seutuun (23,8%) ja Kanta-Hämeeseen (24%). Lapsiperheiden ja yhden vanhemman perheiden osuus on pysynyt melko tasaisena viime vuosina. Esimerkiksi vuonna 2017 lapsiperheitä oli 35,3% ja yhden vanhemman perheitä 17,2%.

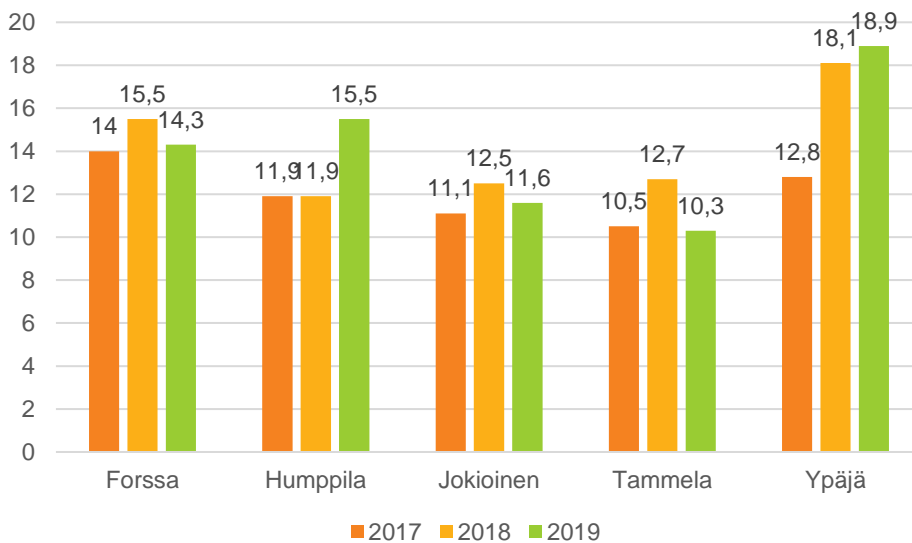

Ahtaasti asuvat lapsiasuntokunnat Forssan seudulla. Sotkanet.

Lapsiasuntokunnista hiukan harvempi **asuu ahtaasti** verrattuna Forssan seutuun (29,4%) ja Kanta-Hämeeseen (28,3%). Vuonna 2020 osuus on 26,7% eli noin joka neljäs lapsiperhe asuu ahtaasti.

Kunnan yleisen ja lasten pienituloisuusasteen kehitys 2000–luvulla. Sotkanet.

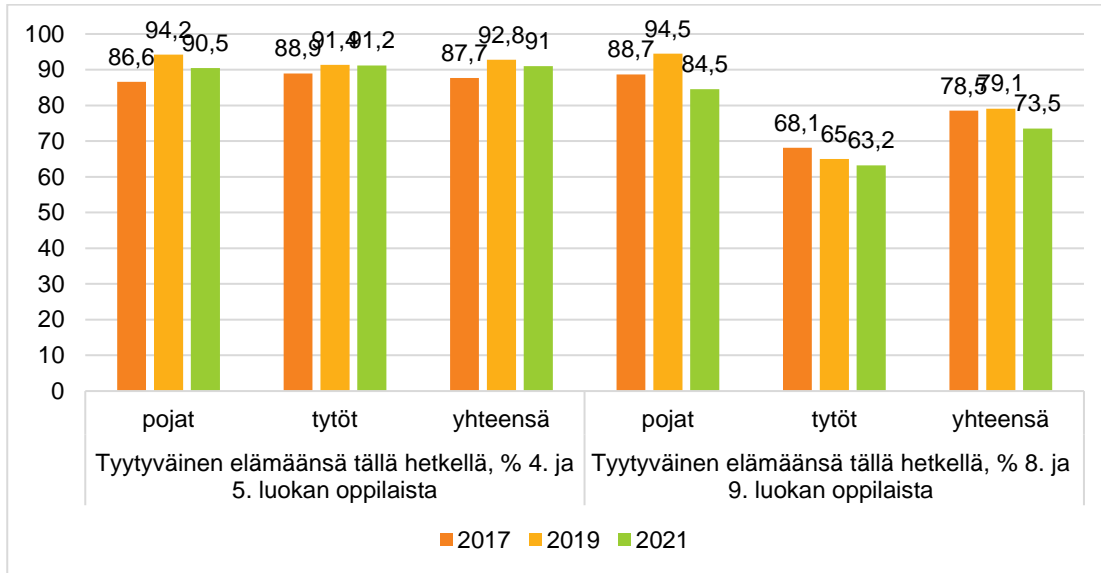

Lasten pienituloisuusaste Forssan seudulla. Sotkanet.

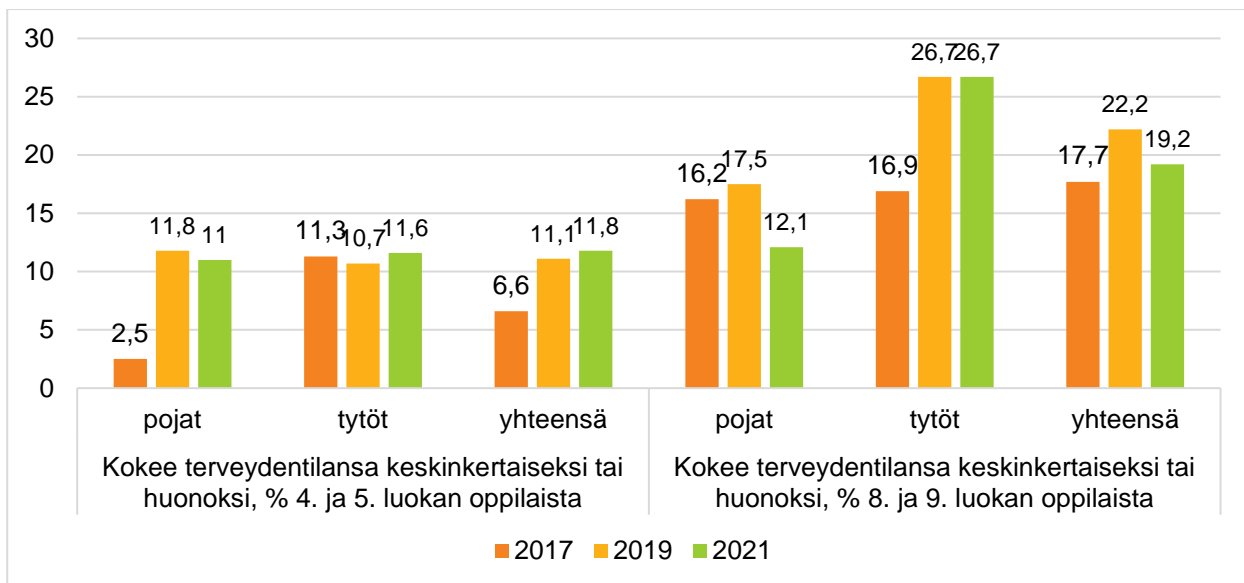
Toimeentulotukea sai lapsiperheistä 7% vuonna 2020. Osuus on pysynyt samanlaisena 2000-luvulla, käyden korkeimmillaan vuonna 2000 (9,2%). Jokioisilla (6%) ja Ypäjällä (6,4%) toimeentulotukea saaneita lapsiperheitä on vähemmän. **Lasten pienituloisuusaste** on Tammelassa Forssan seudun alhaisinta. Tällä hetkellä Tammelassa lasten pienituloisuusaste on 10,3. Mikäli lasten pienituloisuusaste olisi korkeampi kuin **kunnan yleinen pienituloisuusaste** (11,1), lapsiperheiden suhteellinen tuloasema olisi kunnassa keskimääräistä heikompi. Pienituloisuusasteet ovat lähestyneet toisiaan, lähinnä yleinen pienituloisuusaste on laskenut, ja olleet lähes samoja 2010 –luvulla. Muutamana vuotena lasten pienituloisuusaste on ollut kunnan yleistä pienituloisuusasetta korkeampi.

Edellä mainitut indikaattorit antavat viitteitä niiden lasten ja perheiden osuudesta, joissa koetaan köyhyyttä ja huono-osaisuutta. Lapsuudessa koettu köyhyys vaikuttaa kielteisesti lapsen ja nuoren hyvinvointiin ja on myös riski aikuisiän terveydelle sekä opiskelu- ja työkyvylle. Lisäksi köyhyys saattaa siirtyä sukupolvelta toisella eli henkilö, jonka perhe oli lapsuudessa pienituloinen, on todennäköisesti pienituloinen aikuisena.

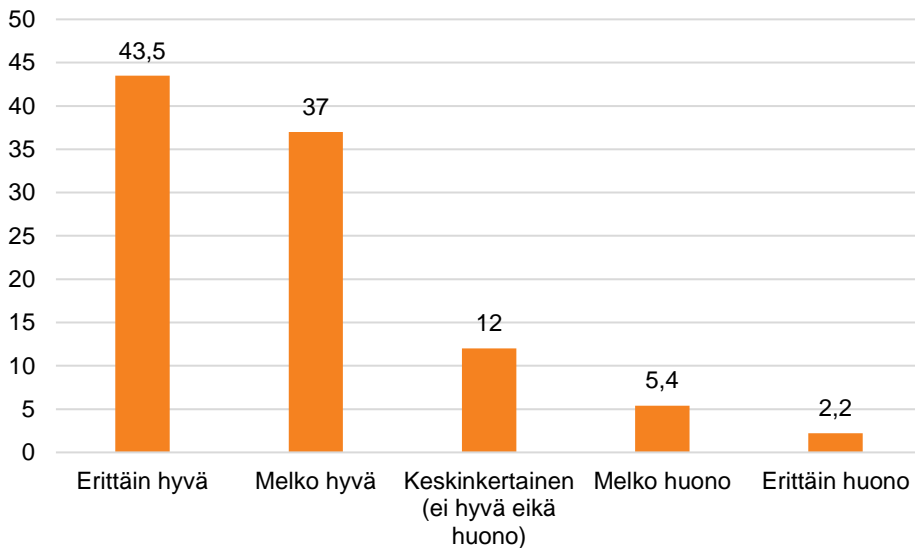
Lasten, nuorten ja perheiden elämänlaatu ja osallisuus

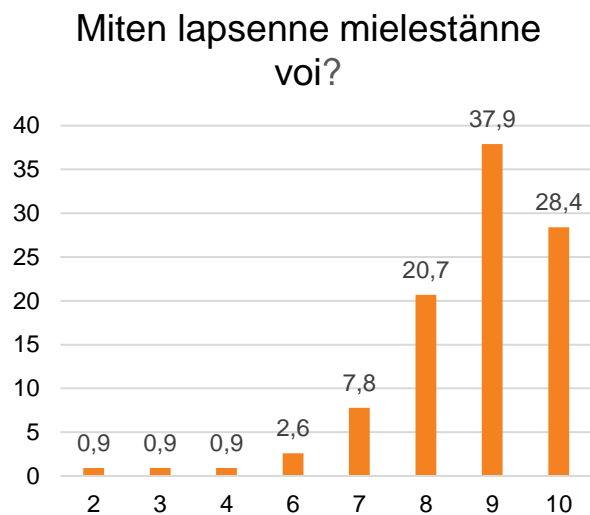
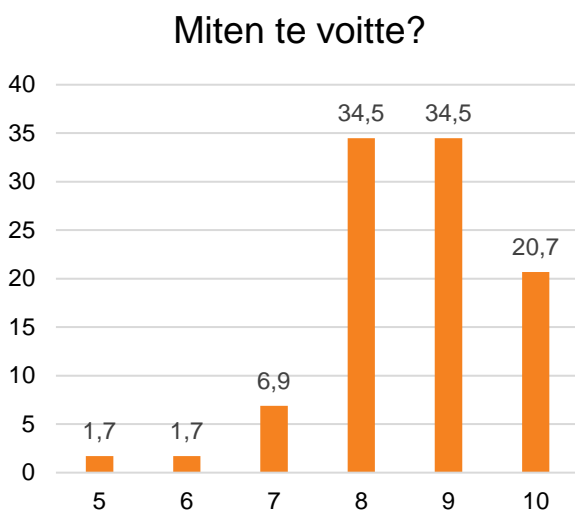
Tyytyväisyys elämään 4.-5. luokan ja 8.- 9. luokan oppilaat. Kouluterveyskysely.

Terveydentilan kokeminen 4.-5. luokan ja 8.- 9. luokan oppilaat. Kouluterveyskysely.

Yläkoulu: mitä mieltä olet terveydestäsi? Lapsiystävällinen kunta –kysely.

Peruskoululaisten vanhempien arvio siitä, miten hän ja hänen lapsensa voivat asteikolla 0-10. Lapsiystävällinen kunta –kysely.

Elämään tyytyväisyys ja terveydentilan kokeminen ovat usein käytettyjä subjektiivisia hyvinvoinnin mittareita. Koettu terveys tarkoittaa yksilön kokemusta omasta terveydentilastaan. Sen on todettu kuvaavan nuorten hyvinvointia, toimintakykyä, terveyspalvelujen käyttöä ja terveyskäyttäytymistä. Perhetekijöillä, kuten vanhempien työttömyydellä ja erityisesti äidin koulutuksella, sekä terveyskäyttäytymisellä, kuten liikunnan harrastamisella, unella, tupakoinnilla ja alkoholin käytöllä, on yhteys nuorten itsearvioituun terveyteen.

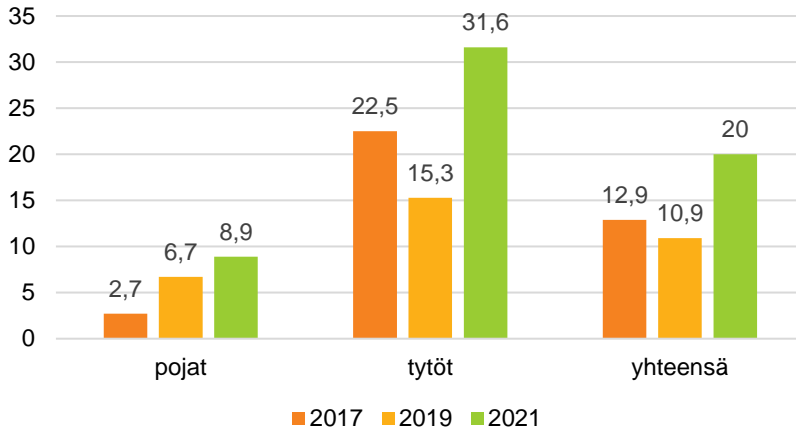
Nuoremmat, 4.-5. –luokkalaiset, ovat vanhempia oppilaita tyytyväisempiä elämäänsä ja kokevat terveydentilansa harvemmin keskinkertaiseksi tai huonoksi. Eniten tyytymättömiä ja terveydentilansa keskinkertaiseksi tai heikoksi tuntevia on 8.-9. luokan tytöissä. Verrattuna muuhun Forssan seutuun Tammelassa suurempi osuus oppilaista on tyytyväinen elämäänsä (Forssan seudulla 4.-5.lk 87,5% ja 8.-9.lk 73,4%). Lapsiystävällinen kunta –kysely (LYK-kysely) tukee kouluterveyskyselyn tuloksia, sillä kyselyn mukaan yläkoululaisista (luokat 7–9) 19,6% määrittelee terveytensä keskinkertaiseksi, melko tai erittäin huonoksi kun kouluterveyskyselyn mukaan keskinkertaiseksi tai huonoksi terveytensä kokee 19,2% 8.-9. –luokan oppilaista.

LYK –kyselyssä tiedusteltiin lasten, nuorten ja huoltajien ajatuksia **perheen voinnista**. Yläkoululaisista 78,5% on samaa tai jokseenkin samaa mieltä, että perheessä voidaan hyvin. 5,4% on tästä täysin tai osittain eri mieltä. 5.-6. –luokkalaisista puolestaan 91% mukaan perheessä voidaan hyvin, loput eivät osaa sanoa. Lisäksi 1.-4. –luokkalaisista 83% mukaan perheistä voidaan hyvin, mutta 2% vastaajista kertoo, ettei näin ole. Peruskoululaisten vanhemmista 97,4% antaa arvosanaksi omalle voinnilleen kuutosen tai enemmän ja 98,3% antaa lapsensa voinnille arvosanaksi kuutosen tai enemmän. Sekä lasten, nuorten että huoltajien vastausten perusteella suurimmassa osassa perheistä voidaan siis hyvin tai melko hyvin. Huolta herättää ne perheet, joissa ei voida hyvin.

Kouluterveyskyselyn mukaan **keskusteluvaikeuksia vanhempien kanssa** koki vuonna 2021 5,1% 8.-9. -luokan oppilaista. 4.-5. -luokan oppilaista kukaan ei raportoinut keskusteluvaikeuksista vanhempiensa kanssa. Osuudet olivat samanlaisia vuoden 2017 mittauksessa (8.-9.lk 6,3% ja 4.-5.lk 1,9%). LYK –kyselyssä yläkoululaisista 73% ilmoitti, että kertoo vanhemmilleen missä on (4,3% ei kerro) ja 67% ilmoitti kertovansa, kenen kanssa on (4,3% ei kerro).

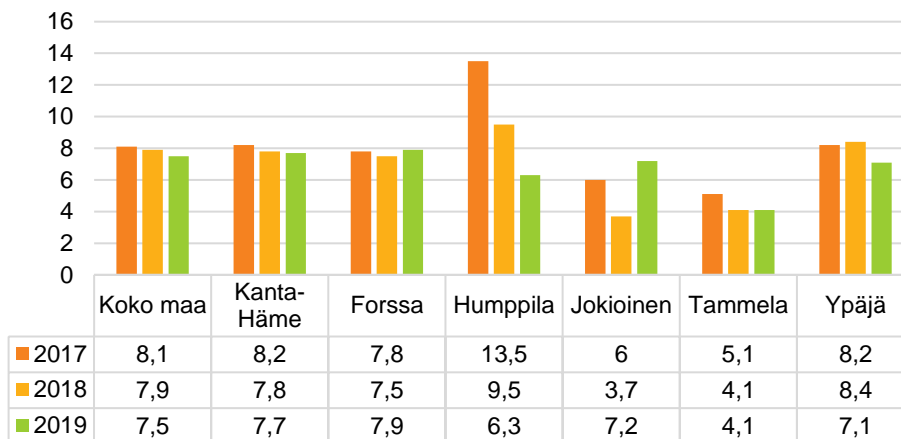
Kouluterveyskyselyn mukaan kaikilta 4.-5 –luokkalaisilta löytyy hyvä **kaveri**, eikä kukaan ilmoita tuntevansa itsensä **yksinäiseksi** (2019). 8.-9. –luokkalaisista ilman yhtään ystävää ilmoittaa olevan 9,9% (2021). LYK-kyselyssä 1.-4. –luokkalaisista 2% ja 5.-6. –luokkalaisista 9% kertoo, ettei hänellä ole ystäviä vapaa-ajalla. Yksinäisyyden kokemus on noussut 8.-9. –luokan oppilailla viitisen prosenttiyksikköä vuodesta 2019 (9,3%) vuoteen 2021 (15,8%) mennessä. Myös **ahdistuneisuuden** kokemus ja **koulu-uupumus** ovat lisääntyneet selvästi vuoden 2021 kouluterveyskyselyssä. Kun vuonna 2019 tytöistä 15,3% oli kokenut ahdistuneisuutta, on osuus vuonna 2021 31,6%. Koulu-uupumusta puolestaan koki vuonna 2019 9,2% kun vuonna 2021 osuus on 21,5%.

Kohtalainen tai vaikea ahdistuneisuus, % 8. ja 9. luokan oppilaista

Kohtalainen tai vaikea ahdistuneisuus (%) 8.-9. luokan oppilaista. Kouluterveyskysely.

Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17 - 24-vuotiaat, % vastaavanikäisestä väestöstä

Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17-24 vuotiaat (%) vastaavan ikäisestä väestöstä. Sotkanet.

Koulutuksen ulkopuolelle jääneitä nuoria on vähemmän Tammelassa (4,1%) verrattuna seudun muihin kuntiin sekä verrattuna Kanta-Hämeen (7,7%) ja koko maan keskiarvoon (7,5%).

Lukumääräisesti tämä tarkoittaa, että vuonna 2019 17-24 -vuotiasta noin 17 jäi Tammelassa koulutuksen ulkopuolelle. **Syrjäytymisriskissä** olevia (ei työssä, ei opiskele, ei varusmiespalveluksessa) 18-24 -vuotiaita nuoria oli vuonna 2019 13%, joka on viime vuosien luokkaa ja alhaisempi kuin Kanta-Hämeessä (18,2%) ja koko maassa (16,1%) keskimäärin. Lukumäärällisesti tämä tarkoittaa noin 43 nuorta. Forssan seudulta Humppilassa (11,8%) ja Ypäjällä (9,5%) on hieman alhaisempi prosenttiosuus. **Nuorisotyöttömyys** oli vuonna 2020

Tammelassa 10,6%, mikä on kolmisen prosenttiyksikköä suurempi kuin parina aikaisempana vuonna. Nuorisotyöttömyys on alhaisempaa Tammelassa kuin Forssan seudulla (14,8%), Kanta-Hämeessä (16,0%) ja koko maassa (16,7%) keskimäärin.

Syrjäytymiskierre tulee kalliiksi sekä yksilöille että yhteisölle; ongelmien kasautuminen vaikuttaa lapsen ja nuoren elämän kaikkiin osa-alueisiin. Nuorten syrjäytymisen merkittäviä riskitekijöitä ovat matala koulutus, pitkäaikainen työttömyys, toimeentulo-ongelmat sekä päihde- ja mielenterveysongelmat. Huono-osaisuuden kasautuessa syrjäytymisenriski kasvaa.

Tammelassa toimii **etsivä nuorisotyöntekijä**, joka tukee alle 29 -vuotiaita nuoria, jotka ovat esimerkiksi jääneet koulutuksen tai työelämän ulkopuolelle. Etsivä nuorisotyö auttaa tarvittaessa myös nuorta saavuttamaan tarvitsemansa palvelut. Etsivä nuorisotyö on nuorelle tarjottavaa luottamuksellista, vapaaehtoista ja maksutonta varhaista tukea.

Kanta-Hämeessä **toimintarajoitteita kokevat** nuoret ja **ulkomaista syntyperää** olevat nuoret (8.-9.lk vuonna 2017) ovat vähemmän tyytyväisiä elämäänsä, kokevat itsensä useammin yksinäisiksi, kokevat terveytensä useammin keskinkertaiseksi tai huonoksi, ovat ahdistuneempia, kokevat useammin kiusaamista, jättävät useammin aamupalan tai koululounaan syömättä, käyttävät päihteitä useammin sekä useammalla on keskusteluvaikeuksia vanhempien kanssa verrattuna nuoriin, joilla ei ole toimintarajoitteita tai jotka ovat suomalaista syntyperää. Lisäksi toimintarajoitteita kokevat nuoret kokevat palvelujen ja avun saannin esimerkiksi kouluterveydenhoitajalta tai kuraattorilta, useammin riittämättömäksi kuin nuoret, joilla ei ole toimintarajoitteita.

Turvallisuus

Lapsilla ja nuorilla yleisin tapaturmatyyppi on liikennetapaturma. 8. ja 9. luokan oppilaiden **tapaturmat koulussa tai koulumatalla** lukuvuoden aikana ovat hieman laskeneet Tammelassa. Vuonna 2017 osuus oli 28,6%, kun vuonna 2021 osuus oli 24,6%. Sekä Forssan seudulla että koko maassa osuus on keskimäärin 20%. Nuoremista 4.-5. -luokan oppilasta tilastotieto on saatavilla vain vuodelta 2017 ja tuolloin osuus oli 41,2%. Lapsilta ja nuorilta kysyttiin lapsiystävällinen kunta -kyselyssä onko **koulumatka turvallinen** tai pelottavatko koulumatkat. 5.-6. -luokkalaisista 3,1% antoi koulumatkan turvallisuudelle arvosanan kaksi, saman verran (3,1%) antoi arvosanan viisi ja loput antoivat arvosanan seitsemän tai enemmän. 1.-4. -luokkalaisista ainoastaan 1% kertoi, että on vaikeaa kulkea koulumatkoja. Kunnan strategisena tavoitteena on taata turvalliset kevyen liikenteen yhteydet. Nämä tulokset kertovat osaltaan, että siinä on mahdollisesti onnistuttu.

Tapaturmien osuus, jotka tapahtuivat päihtyneinä 8.-9. -luokan oppilaille oli 5% (2019), edellisessä mittauksessa osuus oli 2,5% (2017). Osuus on suurempi kuin Forssan seudulla

(2,5%), Kanta-Hämeessä (3,1%) tai koko maassa (3,7%) keskimäärin. Pojille tapaturmia päihtyneenä tapahtui selvästi enemmän (8,3%) kuin tytöille (1,7%).

Koulukiusattuna vähintään kerran viikossa vuonna 2021 oli 4.-5. –luokkalaisista 11,7%, mikä on samaa luokkaa kuin vuoden 2017 mittauksessa (12,3%). 8.-9. –luokkalaisista vähintään kerran viikossa koulukiusaamista vuonna 2021 koki 4,9%. Vuoden 2017 mittauksessa osuus oli 9,5%. Pojat ja tytöt kokevat kiusaamista lähes yhtä paljon. Myös LYK-kyselyssä kartoitettiin kiusaamisesta. Yläkoululaisista pari kertaa kuukaudessa kiusaamista oli kokenut 2,2% ja useita kertoja viikossa 3,2%. 40% oli nähnyt kiusaamista ja näistä 88% mukaan tilanteeseen ei ollut puututtu. 5.-6. –luokkalaisista kiusaamista oli kokenut 12,1% ja 1.-4. –luokkalaisista 17%. Osuudet ovat suurempia verrattuna kouluterveyskyselyn tuloksiin, sillä LYK-kyselyssä kysymystä ei rajattu koskemaan pelkästään koulua.

Lapsuudessa koetuille haitallisilla kokemuksilla kuten väkivallalla, hoidon laiminlyönnillä tai perheiden monimuotoisilla ongelmilla (esim. vanhempien ero, väkivalta, päihteiden käyttö, mielenterveyden ongelmat, vankeustuomio) on tutkimusten mukaan yhteys riskikäyttäytymiseen, mielenterveysongelmiin ja aikuisiän sairastavuuteen sekä väkivallan kierteen ylisukupolvisuuteen. 4.-5. luokan oppilaista 11% raportoi kokeneensa vanhempien tai muiden huolta pitävien aikuisten taholta **fyysistä väkivaltaa** viimeisen vuoden aikana (2021). 8.-9. luokan oppilasta näin raportoi 12%. Molemmat osuudet ovat alhaisimmat Forssan seudun kunnista. Koko maassa 4.-5. luokan oppilaista väkivaltaa raportoi 15,1% ja 8.-9. luokan oppilasta 12,5%.

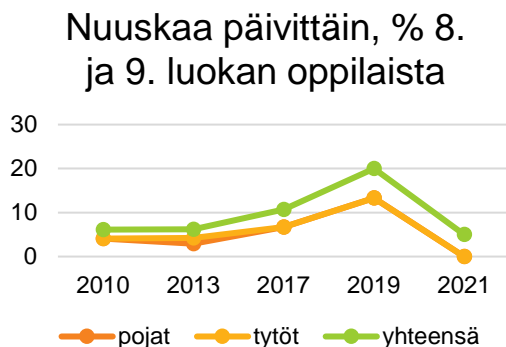
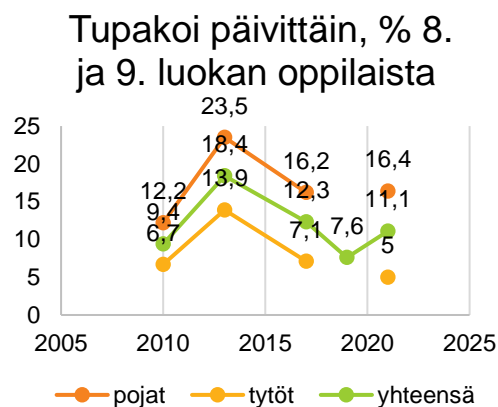
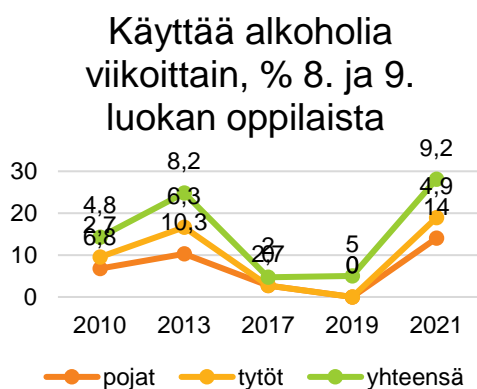
Poliisille ilmoitetut 15-29 –vuotiaiden tekemät rikokset	2016	2017	2018	2019	2020
Tammela	168	150	160	129	126
Forssa	903	846	755	591	517
Jokioinen	171	120	115	110	137
Humppila	86	88	97	92	64
Ypäjä	55	53	90	78	61

Poliisille ilmoitetut 15-29 –vuotiaiden tekemät rikokset. Sotkanet.

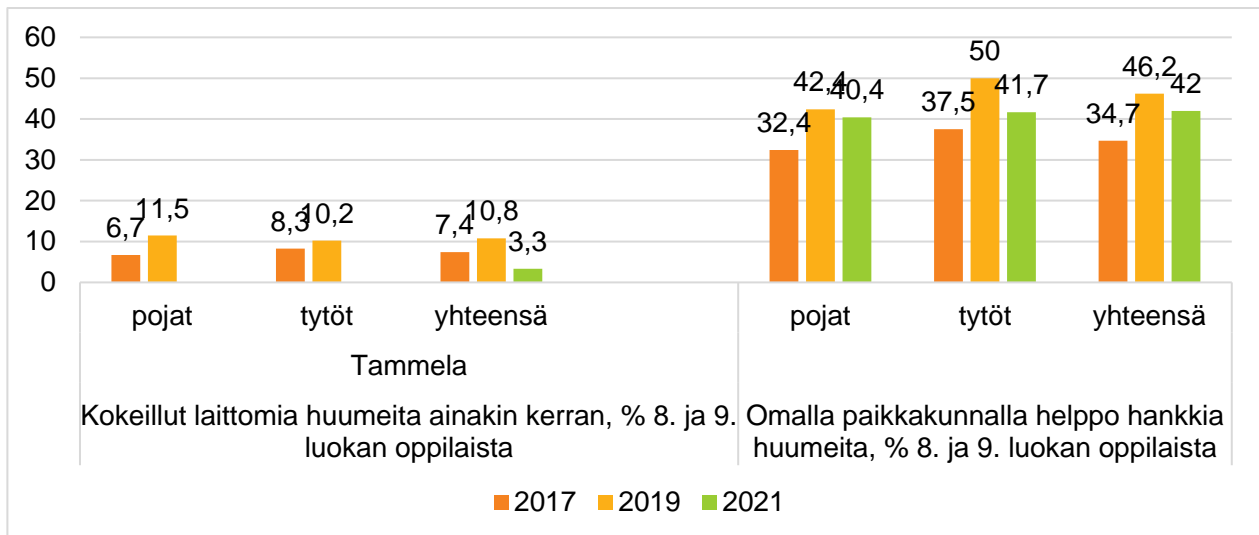
Poliisin tietoon tulleet **15-29 –vuotiaiden tekemien rikoksien** määrä on ollut vuonna 2019 ja 2020 20-30 rikosta vähemmän kuin kolmena edeltävänä vuotena.

Forssan seudulla toimii **Ankkuritiimi**, jonka tavoitteena on lisätä sisäistä turvallisuutta moniammatillisella yhteistyöllä. Tiimiin kuuluu poliisi, sosiaalityöntekijä ja sairaanhoitaja. Ankkuritiimi tarttuu poliisin tietoon tulleisiin lasten ja nuorten rikolliseen käyttäytymiseen kuten alaikäisten päihdekokeiluihin, nettikiusaamiseen ja näpistelyyn. Tarkoituksena on katkaista lapsen ja nuoren rikollisuus ja syrjäytyminen varhaisessa vaiheessa. Ankkuri puuttuu ja tarjoaa myös nopeasti apua lähisuhde- ja perheväkivaltatilanteissa ja ohjaa tarvittaessa jatkotyöskentelyyn muun avun tai tuen piiriin.

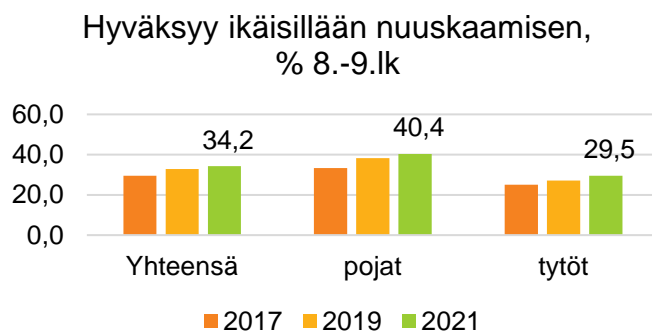
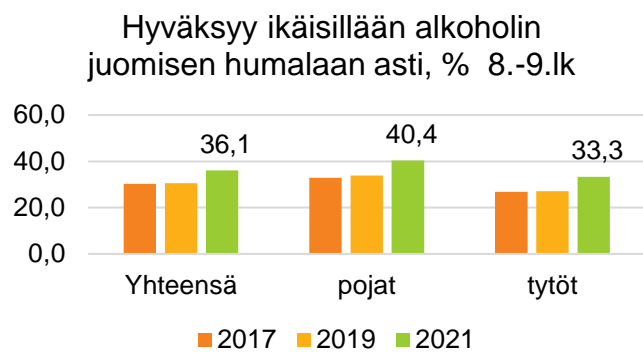
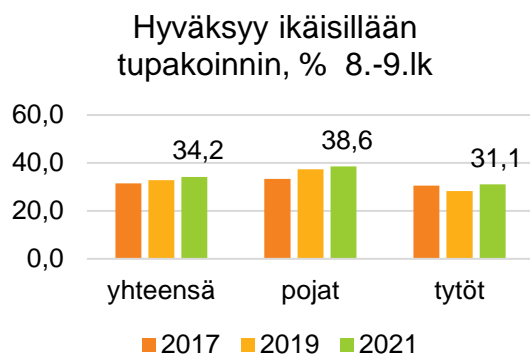
Lasten ja nuorten elintavat

Päivittäin tupakointi, viikoittainen alkoholin käyttö ja päivittäinen nuuskan käyttö 8.-9. luokan oppilailla. Kouluterveyskysely.

Laittomien huumeiden kokeilut ja kokemukset huumeiden hankkimisen helpoudesta. Kouluterveyskysely.

Tupakoinnin, alkoholin ja nuuskaamisen hyväksyttävyyden, 8.-9.lk. Kouluterveyskysely.

Pidemmillä aikavälillä tarkasteltaessa sekä 8.-9. –luokkalaisten **päivittäinen tupakointi**, että **viikoittainen alkoholin käyttö** näyttävät vähentyneen, mutta viimeisessä mittauksessa 2021 osuudet ovat selvästi kasvaneet. **Nuuskan käyttö** on yleistynyt pojilla koko ajan, mutta vuonna 2021 tapahtui laskua. Pojilla myös tupakointi ja alkoholin käyttö ovat tyttöjä yleisempää. Suunta on samanlainen kaikissa indikaattoreissa myös Kanta-Hämeessä ja koko maassa. **Huumeiden**

kohdalla niiden kokeilut näyttivät olevan nousussa, mutta viimeisessä mittauksessa osuus on selvästi laskenut. Vuonna 2019 laittomia huumeita kertoi kokeilleensa ainakin kerran 10,8%, kun vuonna 2021 osuus on 3,3%. Parin mittauksen välillä (2017-2019) nuorten arvioi huumeiden saatavuudesta on noussut niin Tammelassa, Forssan seudulla kuin koko Kanta-Hämeessä, mutta vuonna 2021 tapahtui laskua. Sekä tupakoinnin ja nuuskaamisen hyväksyttävyyttä, että alkoholin juomisen hyväksyttävyyttä humalaan asti ovat yleistyneet 8.-9. luokan oppilaiden keskuudessa.

Poliisin päihdekiinniotot 15-29 vuotta	2019	2020	tammi- toukokuu 2021
Forssa	38	36	17
Humppila	1	4	1
Jokioinen	5	3	2
Tammela	2	1	0
Ypäjä	0	2	1

Poliisin 15-29 –vuotiaiden päihdekiinniotot (lkm). Poliisin tilastot.

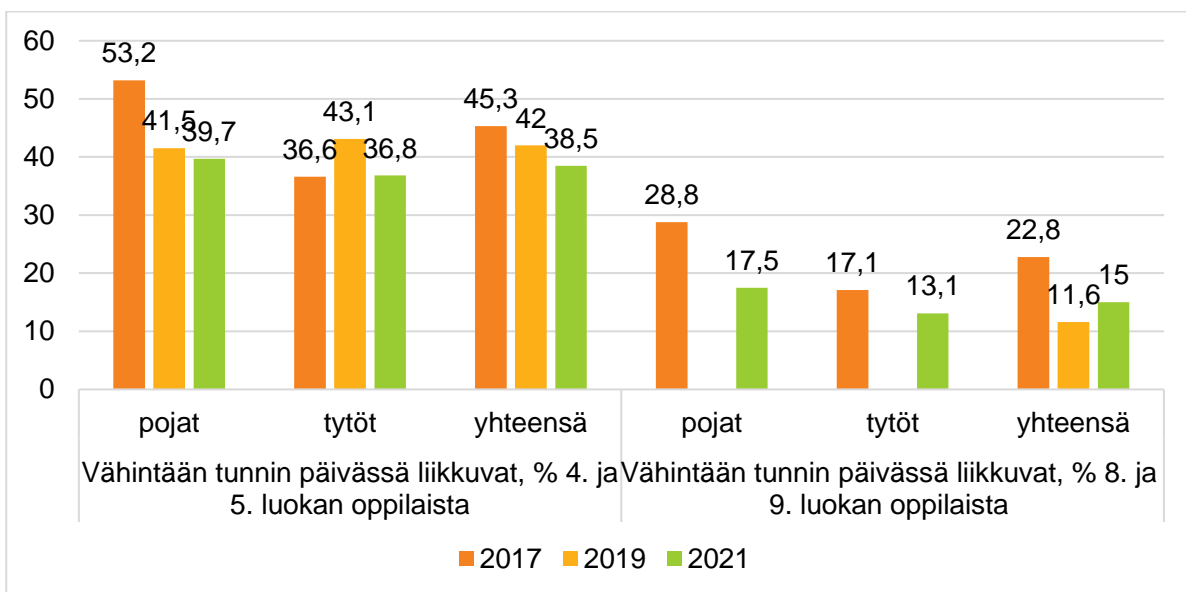
Alkoholin tai savukkeiden ja sähkösavukkeiden ostoja vähittäismyynnistä 8. ja 9. luokan oppilaista vuonna 2019 oli tehnyt 8,1%. Osuus on samaa luokkaa kuin edellisessä mittauksessa (7,9%). 8. ja 9. luokan oppilaiden osuus, joiden **päihdeiden käyttö herättää huolta** oli vuonna 2021 8,3%. Osuus on ollut pienessä laskussa vuodesta 2018 (10,7%). Poikien kohdalla osuus (12,1%) oli selvästi tyttöjä suurempi (4,9%). Niistä 8.-9. luokkalaisista, jotka joskus ovat alkoholia käyttäneet, 50% **oli hankkinut alkoholin perhepiiristään** eli isä, äiti tai vanhempi sisarus oli hankkinut tai tarjonnut tai oli ottanut kotoa ilman lupaa (2021). Osuus oli 32,8% vuonna 2019. Poliisi tekee vuosittain yksittäisiä 15-29 –vuotiaiden **päihdekiinniottoja** Tammelassa.

Päihdetilannekyselyn vastaajista alaikäisten alkoholin käyttöä oli havainnut 62,16%, tupakoimista 83,78%, nuuskaamista 59,46%, sähkösavukkeiden käyttöä 51,35%, kannabiksen käyttöä 11,11% ja rahapelaamista 24,33%. Enemmistö on myös sitä mieltä, että kunnassa olisi puuttuttava entistä enemmän alaikäisten päihdeiden käyttöön.

Kaiken ikäisten **ehkäisevä päihdetyö** on osa kunnan lakisääteistä hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä ja se perustuu muun muassa ehkäisevän päihdetyön lakiin, alkoholilakiin ja tupakkalakiin. Lain määrittelemäksi kunnan ehkäisevän päihdetyön toimielimeksi on Tammelan kunnassa nimetty Forssan seudun ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilöverkosto. Ehkäisevää päihdetyötä toteutetaan seudulla mm.

- Toteuttamalla paikallista alkoholipolitiikkatoimintamallia (PAKKA), joka tähtää alkoholin, tupakan ja rahapelien saatavuuden puuttumiseen

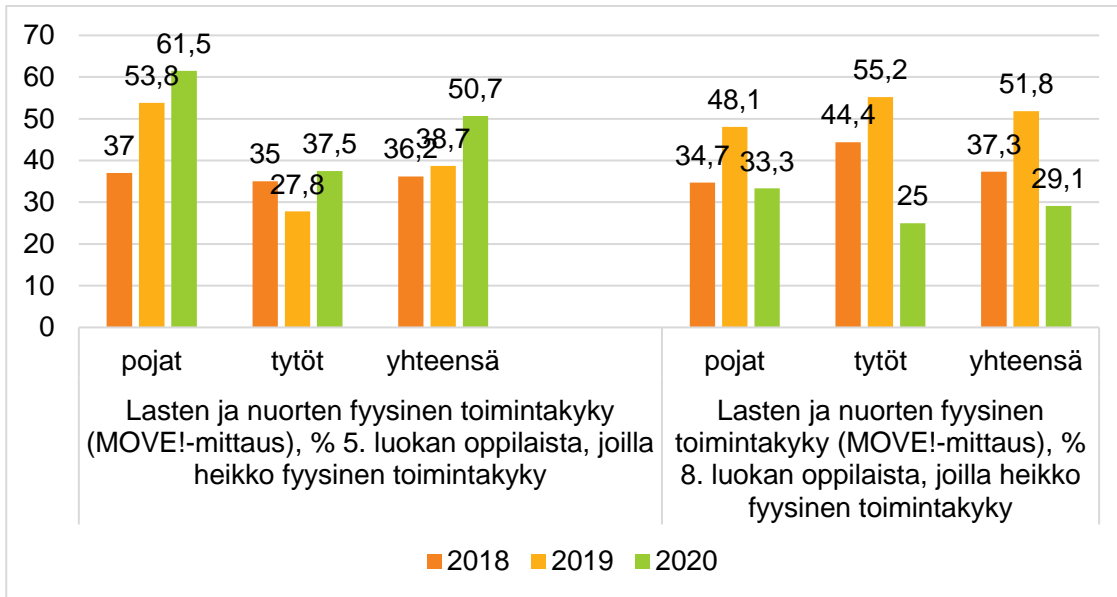
- Ostokokein
- päihdetilannekyselyin
- Tiedottein
- Suunnittelemalla ja toteuttamalla yhdessä elinkeinon ja viranomaisten kanssa toimenpiteitä alkoholia, tupakkaa ja rahapelejä ohjaavan lainsäädännön toteutumiseen ja haittojen minimointiin.
- Tarjoamalla päihdeaiheista koulutusta ja tukea ammattihenkilöstölle
- Tarjoamalla tukea kouluille ja oppilaitoksille lasten ja nuorten kanssa tehtävään päihdekasvatustyöhön
- Osallistamalla erilaisten tapahtumien ja tempausten järjestämiseen.

Vähintään tunnin päivässä liikkuvat. Kouluterveyskysely.

4.-5. –luokan oppilaista 38,5% kertoo **liikkuvansa vähintään tunnin päivässä**, kun taas vanhemmassa ikäluokassa osuus on 15% vuonna 2021.

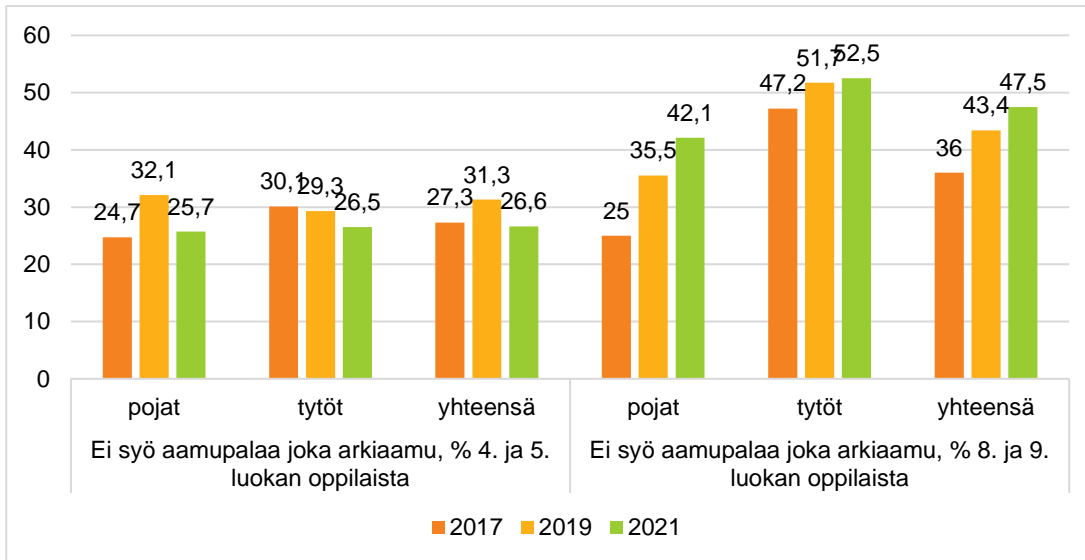
Lasten ja nuorten liikuntasuosituksissa suositellaan kaikille 7–17-vuotiaille monipuolista, reipasta ja rasittavaa liikumista vähintään 60 minuuttia päivässä yksilölle sopivalla tavalla, ikä huomioiden. Runsasta ja pitkäkestoista paikallaanoloa tulisi välttää.

	5. luokan oppilaat			8. luokan oppilaat		
	2018	2019	2020	2018	2019	2020
Koko maa	36,5	37,7	38,4	39	37,6	39,2
Kanta-Häme	39	43,3	44,8	40,8	42,9	44,1
Tammela	36,2	38,7	50,7	37,3	51,8	29,1

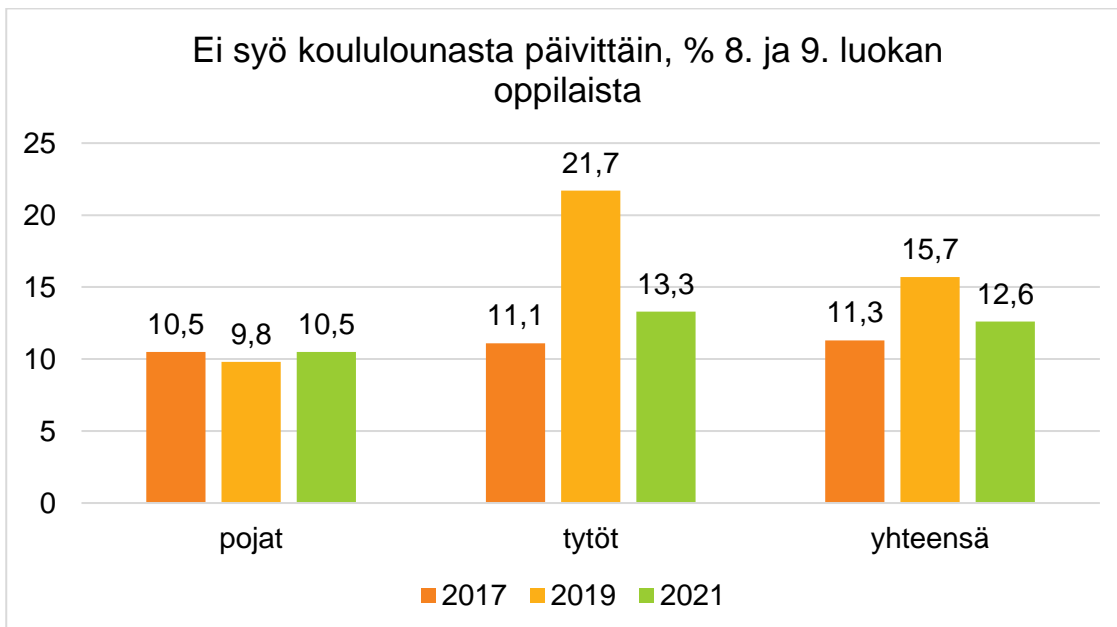
Heikko fyysinen toimintakyky MOVE! –mittauksen mukaan. Move-mittaukset.

Move! –testissä mitataan fyysisiä ominaisuuksia (kestävyys, nopeus, voima ja liikkuvuus), motorisia taitoja (tasapaino-, liikkumis- ja välineenkäsittelytaidot) sekä havaintomotorisia taitoja. Vuonna 2020 8. -luokkalaisista vajaalla 30% oli testin mukaan heikko fyysinen toimintakyky. Tulos on parempi kuin koko maassa tai Kanta-Hämeessä keskimäärin. 5. –luokkalaisista puolestaan noin 50% on testin mukaan heikko fyysinen toimintakyky ja tulos on heikompi kuin koko maassa tai Kanta-Hämeessä keskimäärin.

Aamupalan syöminen. Kouluterveyskysely.

Tutkimusten mukaan **aamupalan syöminen** saattaa olla yhteydessä vähentyneeseen ylipainon ja lihavuuden riskiin lapsilla ja nuorilla. Aamupalan syöminen voi auttaa hillitsemään annoskokoja päivän muilla aterioilla. Indikaattori antaa siis viitteitä ruokavalion ja muiden elintapojen terveellisyydestä. 4.-5 –luokkalaisista **aamupalan jättää väliin** joinakin arkaamuina 26,6% oppilaista. 8.-9 –luokkalaisilla osuus on reilu 20 prosenttiyksikkö suurempi ja tyttöjen kohdalla 52,5% kertoo jättävänsä aamupalan väliin joinakin arkaamuina.

Ei syö koululounasta päivittäin, %, 8. ja 9. luokan oppilaista. Kouluterveyskysely.

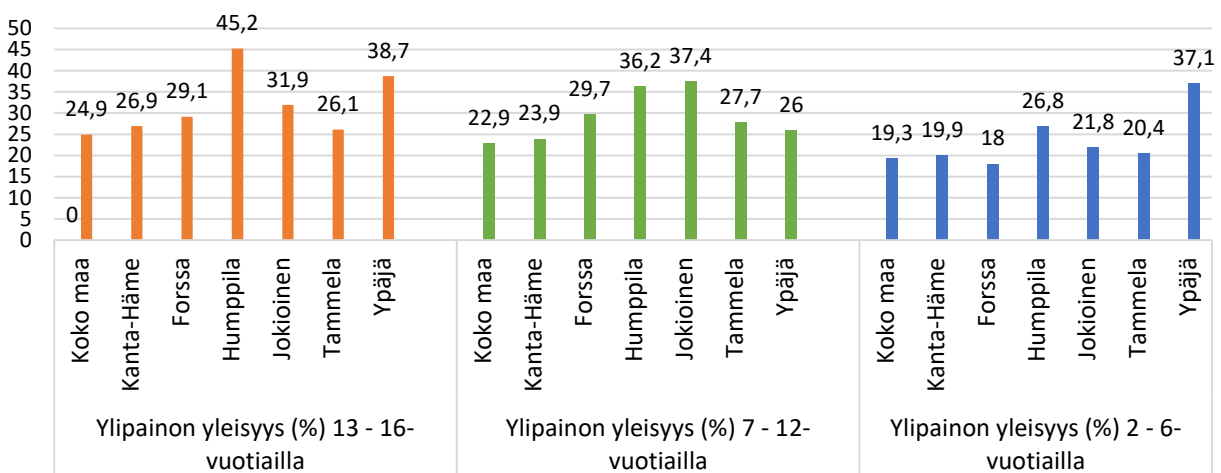
Tammelassa **koululounasta** syödään hyvin verrattuna koko maan keskiarvoon, vain 12,6% kertoo jättävänsä koululounaan väliin, kun osuus koko Suomessa on keskimäärin 34,4%. Myös muualla

Forssan seudulla koululounasta syödään huonommin kuin Tammelassa. Tytöistä vuonna 2021 koululounasta ei syönyt päivittäin 13,3% ja pojista 10,5%.

Tupakointi, alkoholin käyttö ja epäterveellisten välipalojen syöminen ovat yhteydessä epäsäännölliseen koululounaan syömiseen. Päivittäin tupakoivat ja säännöllisesti, vähintään kerran kuukaudessa itsensä humalaan juovat nuoret osallistuvat koululounaalle muita harvemmin. Koululounaalle säännöllisesti osallistuvat nuoret myös nauttivat aamiaisen ja perheen yhteisen illta-aterian muita nuoria säännöllisemmin.

Valtakunnallisesti lasten ja nuorten ravitsemuksen haasteita on **runsas sokeripitoisten ruokien ja juomien käyttö sekä niukka kalan ja kasvisten saanti**. 8.-9. luokkalaisista (2021) päivittäin tai lähes päivittäin karkkia, suklaata ja sokeripitoisia juomia käyttää 20%. Pojista (25,9%) suurempi osuus kuin tytöistä (15%). Kasviksia päivittäin tai lähes päivittäin syö 26,7% 8.-9. luokkalaisista. Tytöistä (28,3%) hieman suurempi osuus kuin pojista (24,1%).

Ylipainon yleisyys 2019

Ylipainon yleisyys 2-16 –vuotiailla. Sotkanet.

Ylipainon yleisyydestä 2-16 –vuotiailla on saatavilla kuntakohtaista tietoa ensimmäisen kerran 2019, joten vertailutietoa ei vielä ole. Maakunnallisesti Kanta-Hämeessä 2-6 –vuotiaiden ja 7-12 –vuotiaiden ylipainon yleisyys on yleistynyt. 13-16 –vuotiaista noin neljännes on ylipainoisia, 7-12 –vuotiaista hieman reilu kolmannes ja nuoremmista, 2-6 –vuotiaista, noin 20% on ylipainosia. Joka ikäryhmässä pojilla ylipaino on tyttöjä yleisempää 5-10 prosenttiyksikön verran. 13-16 –vuotiailla ja 2-6 –vuotiailla ylipaino on lähes yhtä yleistä kuin Kanta-Hämeessä ja koko maassa keskimäärin. Kun taas 7-12 –vuotiailla ylipaino on hieman yleisempää verrattuna kanta-Hämeeseen ja koko maahan. 8.-9. luokkalaisista tytöistä (2021) 41,7% **ei koe painoan sopivaksi**. Pojilla osuus on 32,2%.

Lihavuudella ja ylipainolla on paljon kielteisiä vaikutuksia lapsen ja nuoren elämään. Se heikentää elämänlaatua, on yhteydessä psyykkiseen huonovointisuuteen, heikompaan itsetuntoon ja masennukseen. Lasta tai nuorta saatetaan kiusata tai syrjiä lihavuuden vuoksi. Usein lihavuus jatkuu aikuisikään, joten se lisää monien sairauksien, kuten tyypin 2 diabeteksen, kohonneen verenpaineen, valtimotautien, rasvamaksan, astman ja uniapnean, riskiä.

Sosiaali- ja terveystalvet

Lastenpsykiatrian ja nuorisopsykiatrian avohoitokäyntien määrät 1000 vastaavan ikäistä kohti ovat selvästi lisääntyneet vuodesta 2017, varsinkin nuorten 13-17 –vuotiaiden määrässä on tapahtunut kasvua. Kun vuonna 2017 nuorisopsykiatrian avohoitokäyntien määrä 1000 13-17 –vuotiasta kohti oli 742,2, oli luku vuonna 2020 1 074,6. Erikoissairaanhoidon lastenpsykiatrian avohoitokäyntien määrä 1000 0-12 vuotiasta kohti on puolestaan lisääntynyt 170,8 käynnistä (2017) 268,6 käyntiin (2020). Nuorten käyntien määrä on Forssan seudulla Jokioisten kanssa pitänyt vuorotellen kärkisijaa vuosien 2017-2020 aikana. **Lastensuojeluilmoitusten** lukumäärä oli vuonna 2020 20 ilmoitusta vähemmän kuin edellisellä vuotena. Perusterveydenhuollon **lastenneuvolakäyntien** määrä (0-7v) on ollut tasaisesti hieman 4000 käynnin ylä- tai alapuolella vuosien 2017-2020 aikana.

Indikaattori	Määrä (2020)	Suunta
Perusterveydenhuollon lastenneuvolakäynnit (0-7v)	3 695	↓
Erikoissairaanhoidon lastenpsykiatrian avohoitokäynnit 1000 0-12 vuotiasta kohti	268,6	↑
Nuorisopsykiatrian avohoitokäynnit 1000 13-17 –vuotiasta kohti	1 074,6	↑
Lastensuojelun avohuollon asiakkaat, 0 - 17-vuotiaat vuoden aikana, vastaavan ikäisestä väestöstä	2,3%	↓
Lastensuojeluilmoituksia	106	↓
Kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten osuus vastaavan ikäisestä väestöstä, 0-17 vuotiaat	2,1%.	↓

Eräiden lasten ja nuorten sosiaali- ja terveystalvetjen käynnit. Sotkanet.

Kunnan palvelut

Tammelan kunnassa **varhaiskasvatuspalveluita** on saatavilla Päiväkoti Taikatassussa Kirkonkylässä, Tammitarhan päiväkodissa Riihivalkamassa, Portaan päiväkodissa ja kymmenellä perhepäivähoitajalla. Kunnan kustantamaan varhaiskasvatukseen osallistuu tällä hetkellä (2021) 77% 1 - 6-vuotiaista. **Kotihoidon tukea** voivat saada perheet, joissa on alle 3-vuotias lapsi. Vuonna 2019 kotihoidon tukea saaneita perheitä oli Tammelassa 83.

Esiopetusta annetaan Tammelan päiväkodeissa. Huoltajat voivat hakea lapselleen haluamaansa varhaiskasvatuspaikkaa. Tammela on mukana kaksivuotisessa **esiopetuksen kokeilussa** vuosien 2021-2014 aikana. Kokeilun tarkoituksena on vahvistaa muun muassa koulutuksellista tasa-arvoa, kehittää esiopetuksen laatua ja vaikuttavuutta sekä saada tietoa kaksivuotisen esiopetuksen vaikutuksista lasten kehitys- ja oppimisedellytyksiin, sosiaalsiin taitoihin ja terveen itsetunnon muodostumiseen.

Tammelassa **perusopetusta** antaa viisi peruskoulua, joista neljässä, Myllykylä, Porras, Riihivalkama ja Teuro, opiskelee luokkien 1.-6. oppilaita ja Tammelan koulukeskuksella 1.-6. sekä 7.-9. luokan oppilaita. **Oppilasmäärät** ovat Tammelassa laskussa. Kun vuonna 2021 oppilaita on 573, arvioidaan oppilaita olevan vuonna 2027 437. Perusopetus saa TEA-viisarin pisteissä 67 pistettä, mikä on koko maan kesiarvon luokkaa (66). Tulos on myös hyvä verrattuna Forssan seutuun (64) ja Kanta-Hämeen keskiarvoon (62). **Perusopetuksen oppilaitosten fyysiset työolot** olivat häirinneet 8.-9. –luokan oppilaista vuonna 2019 31,1%. Osuus on kasvanut vuodesta 2017 yhdeksän prosenttiyksikköä (22,1%). Tytöistä suurempi osuus (38,3%) ilmoitti fyysisten työolojen häirinneen kuin pojista (24,2%).

TAMMELAN KUNNAN PERUSKOULUN OPPILASMÄÄRÄN KEHITYMINEN AJALTA 2013-2027

päivitetty 6.9.2021

KESKIMÄÄRÄINEN OPPILASMÄÄRÄ VUODESSA

VUODET	-13	-14	-15	-16	-17	-18	-19	-20	-21	-22	-23	-24	-25	-26	-27
KOULUT															
KAUKJÄRVI	34	33	29	28	29	28	13								
LETKU	30	31	31	26	24	21	10								
MYLLYKYLÄ	72	78	83	87	83	73	60	57	55	45	36	35	35	34	31
PORRAS	63	63	64	61	59	55	49	42	38	36	33	32	33	34	33
RIIHIVALKAMA	93	90	82	80	83	84	82	80	84	81	74	67	68	68	60
SAARI															
TEURO	26	21	16	15	18	20	21	24	26	28	30	31	30	29	30
KOULUK. 1-6	166	157	149	149	160	164	176	182	175	166	150	140	135	131	125
1-6 YHTEENSÄ	484	473	454	446	456	443	411	384	377	355	323	304	301	295	279
7-9 YHTEENSÄ	234	231	234	239	236	223	219	219	209	202	208	217	200	171	159
YHTEENSÄ	718	704	688	685	692	666	630	603	586	556	531	521	501	465	437

1.3. JA 20.9. TILANTEEN MUKAAN LASKETTU KESKIARVO
PYÖRISTYS 19,5 =19 (YHTEENSÄ LUKU TÄSMÄÄ ENNUSTEEN AO. VUODEN KESKIARVOON)

Oppilasmäärien kehitys Tammelassa. Omat tilastot.

Oppilashuolto on oppilaiden hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa oppilaitosyhteisössä. Oppilashuolto kuuluu koko kouluyhteisölle. Oppilashuoltoa toteutetaan ennaltaehkäisevänä koko oppilaitosyhteisöä tukevana yhteisöllisenä oppilashuoltona ja lisäksi oppilailla on oikeus yksilökohtaiseen oppilashuoltoon.

Tammelassa sivistystoimi tuottaa oman **kuraattoripalvelunsa** ja Forssan seudun hyvinvointikuntayhtymä tuottaa oppilas- ja opiskeluhuollon **psykologin** sekä **koulu- ja opiskeluterveydenhuollon** palvelut. Kyseiset toimijat toimivat yhteistyössä koulujen ja oppilaitosten kanssa, jotka vastaavat oppilashuollon toteutuksesta. 1.1.2023 nämä toimijat siirtyvät hyvinvointialueiden järjestämisvastuulle.

Tammelan alueella työskentelee kaksi kouluterveydenhoitajaa. Kaikille oppilaille tehdään lakisääteiset terveystarkastukset. 1. 5. ja 8. luokilla on laajat terveystarkastukset, jossa mukana on oppilas, huoltaja, terveydenhoitaja ja lääkäri. Koulukeskuksen terveydenhoitajalla on päivittäin vapaata vastaanottoa. Koulupsykologin ja koulukuraattorin palvelut ovat käytössä lain määrittämässä aikarajoissa. Oppilas- ja opiskelijahuoltolain muutoksen myötä oppilashuollon resurssit eivät ole tällä hetkellä riittävät. Lisäksi **TEA-viisarin** pisteiden perusteella koululääkärimitoitus sekä koulun psykologi- ja kuraattorimitoitus jäävät selvästi koko maan keskiarvosta.

	Tammela 2019	Tammela 2017	Koko maa 2019
Voimavarat yhteensä	42	53	57
Opettajamitoitus	69	75	41
Koulunkäyntiavustajien/-ohjaajien henkilöstömitoitus	68	34	68
Kouluterveydenhoitajamitoitus	76	70	85
Koululääkärimitoitus	9	52	25
Koulun psykologimitoitus	21	19	57
Koulun kuraattorimitoitus	12	71	69

Perusopetuksen voimavarat TEA-viisaripistein vuosilta 2019 ja 2017 sekä vertailu koko maan keskiarvoon vuodelta 2019.

Toimia, joilla vahvistetaan yhteisöllistä opiskeluhuoltoa ja opiskelijoiden varhaista tukea ovat esimerkiksi:

- Opintojen etenemistä edistävät toimet
- Koulutyön ja opintojen edistäminen hyvinvointia tukevasti

- Yhteistoiminta koulun ulkopuolistentahojen kanssa
- Tunne- ja vuorovaikutustaitoja sekä mielenterveyttä edistävät toimet
- Kiusaamista, väkivaltaa ja häirintää ehkäisevät ja vähentävät toimet
- Terveellisiä elintapoja ja vireyttä lisäävät toimet
- Koulu- ja oppilaitosympäristön terveellisuutta ja turvallisuutta lisäävät toimet
- Oppilaiden ja huoltajien osallisuutta lisäävät toimet

Tammelan **nuorisopalvelut** järjestävät tapahtumia, leirejä, retkiä ja reissuja sekä nuorten iltojen ja monipuolista kerhotoimintaa lapsille ja nuorille. Nuorisopalvelut jakavat myös yleisavustuksia ja kohdeavustuksia tammelalaisille (kotipaikka Tammela) nuorisoyhdistyksille tai yhteisöille.

Palvelu (2020)	Tammela	Maakunta	Koko maa
Avoin nuorisotyö / yhteisöllinen nuorisotyö			
Nuorisotalot tai muut nuorille avoimet tilat	✓ Saatavilla	100%	93.6%
Nuorisotilojen ”avoimet nuorten illat” - toiminta	✓ Saatavilla	100%	94.2%
Avoin pienryhmä- tai kerhotoiminta	✓ Saatavilla	81.8%	84.1%
Digitaalinen nuorisotyö / verkkonuorisotyö	✓ Saatavilla	90.9%	82.7%
Nuorten tieto- ja neuvontatyö	✓ Saatavilla	100%	83.7%
Nuorille järjestetyt koulutukset ja tiedotustilaisuudet	✓ Saatavilla	90.9%	72.5%
Kansainvälinen nuorisotyö	✗ Ei saatavilla	54.5%	38.3%
Leiritoiminta	✓ Saatavilla	90.9%	79.7%
Nuorisotyö koulussa			
Nuorisotyö peruskouluissa	✓ Saatavilla	100%	81.4%
Nuorisotyö peruskoulun ja toisen asteen nivelvaiheessa	✗ Ei saatavilla	90.9%	62.7%
Nuorisotyö toisen asteen oppilaitoksissa	✗ Ei saatavilla	54.5%	46.8%
Osallisuustoiminta ja yhteiskunnallinen nuorisotyö			
Nuorisojärjestöjen tukipalvelut	✓ Saatavilla	72.7%	46.4%
Nuorten vapaiden toimintaryhmien tukipalvelut	✗ Ei saatavilla	54.5%	38.6%

Nuorisotyön tilastoja, 2020.

Työikäiset

Tiivistelmä:

- **Sosioekonomiset terveyserot** ovat Suomessa ja myös Kanta-Hämeessä suuret. Kuntakohtaista tietoa ei ole saatavilla.
- Hyvinvointikyselyn mukaan **osallisuus ja vaikuttaminen** toteutuvat hyvinvoinnin osa-alueista heikoiten, kun taas perhesuhteet ja asumisolosuhteet toteutuvat parhaiten.
- Hyvinvointikyselyyn vastanneista työikäisistä noin 46% **harrastaa liikuntaa** terveytensä kannalta riittävästi.
- Reilu 83% antaa hyvinvointikyselyssä arvosanaksi **onnellisuudelleen 8** tai enemmän.
- Selvästi heikoiten asuinympäristössä arvioidaan toteutuvan **joukkoliikenteen yhteydet**.
- Yli 18 –vuotiaiden **mielenterveyden avohoitokäynnit** lisääntyivät selvästi Tammelassa ja muissa Forssan seudun kunnissa vuonna 2020 edellisiin kolmeen vuoteen verrattuna.
- **Työkyvyttömyyseläkkeelle** oli vuonna 2020 7,6% 25-64 –vuotiaista vastaavan ikäisestä väestöstä. Koko maassa osuus on keskimäärin 6,5%.

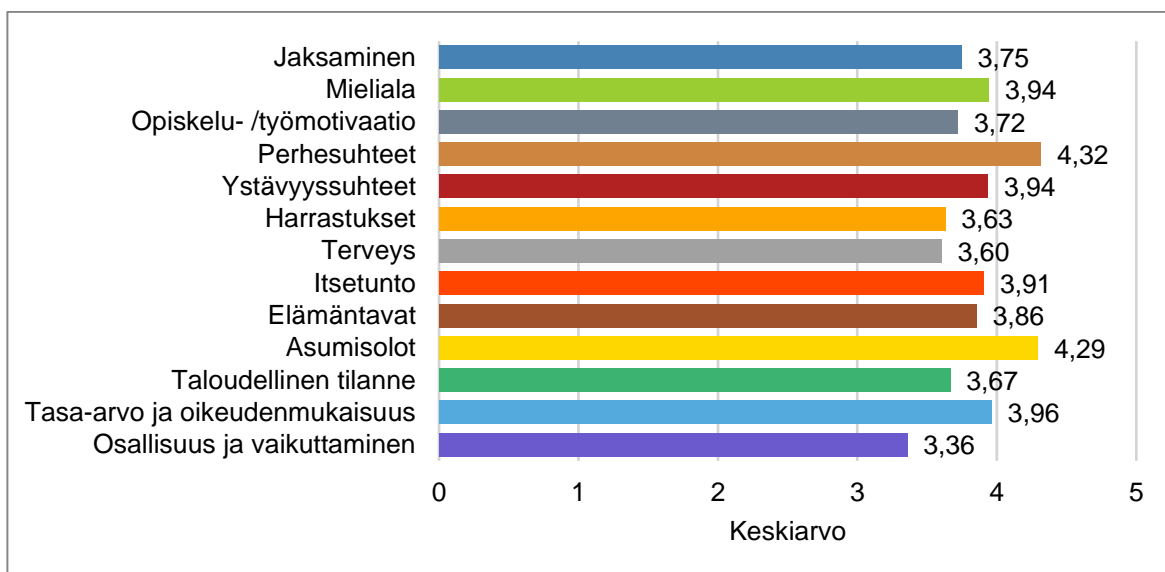
Elämänlaatu ja osallisuus

Sosioekonomiset terveyserot tarkoittavat eroja terveydessä, sairastumisessa, toimintakyvyssä ja kuolleisuudessa, jotka johtuvat koulutuksesta, ammatista ja asemasta työelämässä. Alemmissa sosiaaliryhmissä elämänlaatu, terveys sekä työ- ja toimintakyky ovat heikompia. Erot eivät rajoitu vain aikuisiin, vaan lisäksi matalasti koulutettujen lapsilla on korkeasti koulutettujen lapsia useammin vaikeuksia hyvinvoinnin eri osa-alueilla. Sosioekonominen asema, terveys, terveystottumukset ja koulutusvalinnat voivat siis osittain periä. Sosioekonomisten terveyserojen tarkasteluun ei ole Tammelan kohdalla olemassa kuntakohtaisia indikaattoreita. Sosioekonomisista terveyseroista Tammelassa saadaan kuitenkin viitteitä vertaamalla tilannetta Kanta-Hämeessä eri koulutustasojen välillä.

Kanta-Hämeessä henkilöt, joilla on matala koulutustaso kokevat terveytensä, toimeentulonsa sekä työ- ja toimintakykynsä heikommaksi kuin korkeammin koulutetut. Matalasti koulutetut ovat useammin ylipainosia, heidän ravitsemustottumuksensa ovat huonompia ja liikunnan harrastaminen vähäisempää sekä tupakointi yleisempää verrattuna korkeasti koulutettuihin. (LIITE 1).

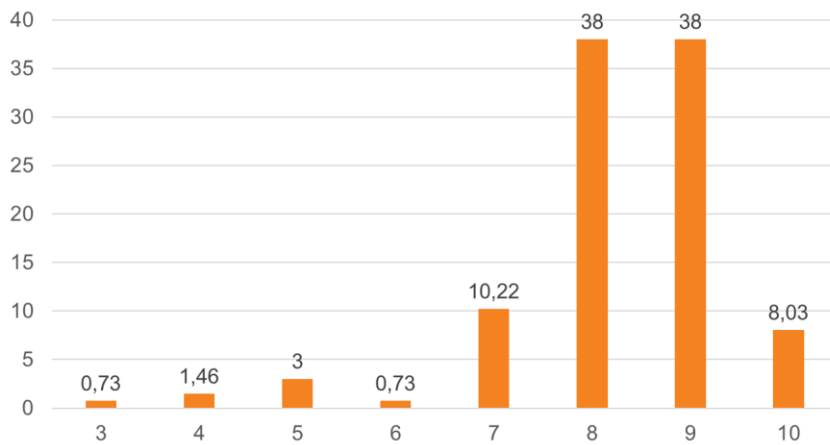
Vammojen ja myrkytysten vuoksi sairaalassa hoidettuja 25 - 64-vuotiata (/10 000 vastaavan ikäinen väestö) vuonna 2020 oli 51,5. Luku on laskenut kymmenen prosenttiyksikköä vuodesta 2017 (61,5).

Tammelan kunnan hyvinvointikyselyyn vastanneet arvioivat elämän osa-alueista hyvinvoinnin kannalta parhaiten toteutuvan perhesuhteiden ja asumisolojen. Heikoimmin puolestaan arvioidaan toteutuvan **osallisuuden ja vaikuttamisen**. 70,3% on samaa tai osittain samaa mieltä, että **saa riittävästi tietoa** ja 87% samaa tai osittain samaa mieltä, että **tietää mistä löytää tietoa** kunnan toiminnasta, palveluista ja tapahtumista. 48,9% kertoo olevansa samaa tai osittain samaa mieltä, että **luottaa kunnan poliittisiin päätöksentekijöihin** ja 36,3% on samaa tai osittain samaa mieltä, että **voi vaikuttaa itseä koskeviin asioihin asuinkunnassa**.

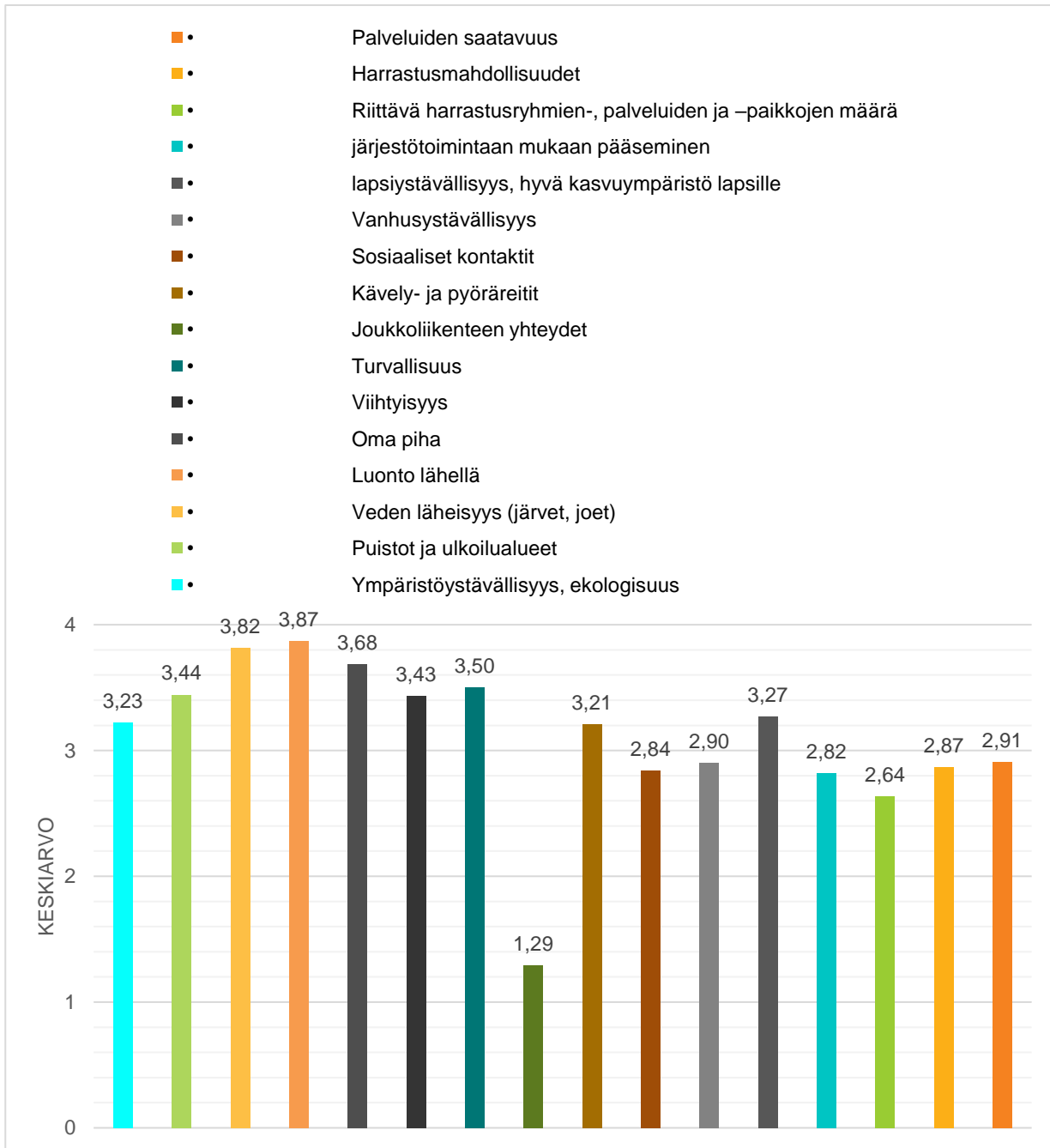
Arvioi omaa hyvinvointiasi seuraavilla elämäsi osa-alueilla. Hyvinvointikysely 2021.

Suurimman osan vastanneista voisi sanoa olevan **onnellinen** tai melko onnellinen tällä hetkellä. 83,03% antaa arvosanaksi onnellisuudelleen 8 tai enemmän. 29% vastanneista kertoo olevansa **yksinäinen** toisinaan ja 2,9% kertoo olevansa yksinäinen.

Ottaen kaikki asiat huomioon, kuinka onnellinen sanoisit olevasi, 1=hyvin onneton – 10=hyvin onnellinen. Hyvinvointikysely 2021.

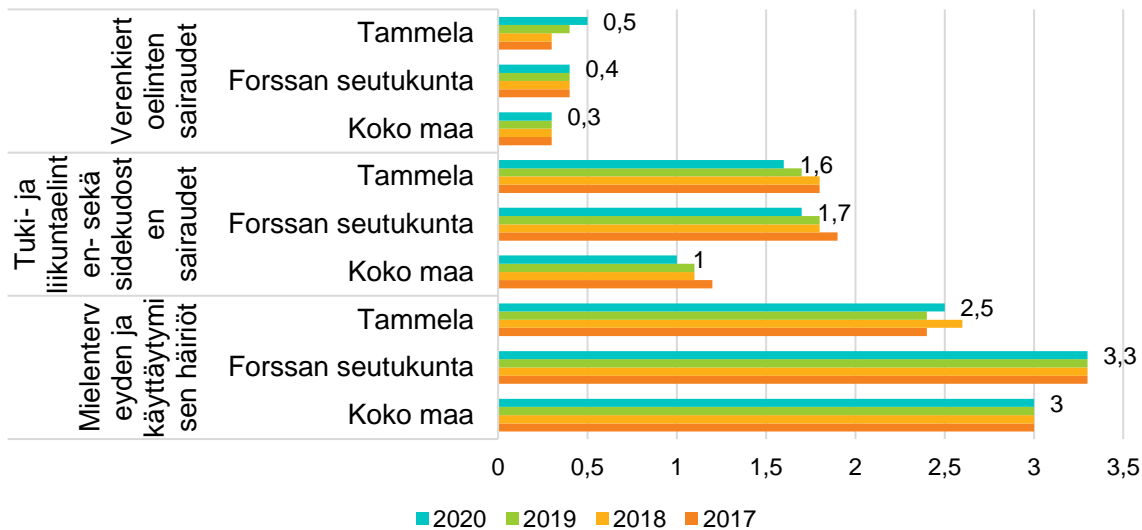
Hyvinvointikyselyn mukaan **joukkoliikenteenyhteydet** toteutuvat selvästi heikoiten asuinympäristössä. Seuraavaksi heikoimpana arvioidaan toteutuvan riittävien harrastusryhmien-, palveluiden ja –paikkojen määrän, mutta erot eivät ole suuria. Parhaiten arvioidaan toteutuvan luonnon ja veden läheisyys, oma piha, puistot ja ulkoilualueet, viihtyisyys ja turvallisuus. Hyvinvointikyselyn palautteessa asukkaat toivoivat yhteisöllisyyttä lisääviä tekijöitä ja lisää harrastusmahdollisuuksia. Lisäksi ympäristön viihtyisyys ja turvallisuus sai konkreettisia kehitysehdotuksia. Kulkuyhteyksien ja palvelujen saatavuuden parantamiseen ja vapaa-ajan asukkaiden huomioimiseen toivottiin myös toimenpiteitä.

Asuinympäristössä toteutuu. Hyvinvointikysely 2021.

Vuonna 2020 **työkyvyttömyyseläkkeelle** oli Tammelassa 7,6% 25-64 –vuotiaista vastaavan ikäisestä väestöstä (Forssan seutu 8,4%, koko maa 6,5%). Valtakunnallisesti yleisin työkyvyttömyyseläkkeen syy on mielenterveyden sairaudet. Seuraavina tulevat tuki- ja liikuntaelinten sairaudet, hermoston sairaudet sekä verenkiertoelinten sairaudet. Tämä pätee myös Tammelaan 16-64 -vuotiaaseen väestöön. **Mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöt** eivät ole niin yleinen työkyvyttömyyseläkkeen syy Tammelassa (2,5% vuonna 2020) kuin muualla Forssan seudulla (3,3%) tai koko maassa (3%). **Tuki- ja liikuntaelinten sairaudet** erottuvat puolestaan koko maan keskiarvoa yleisempänä työkyvyttömyyseläkkeen syynä niin Tammelassa (1,6%) kuin

muuallakin Forssan seudulla (1,7%). Tammelassa **verenkiertoelimistön sairaudet** ovat hieman yleisempi (0,5%) työkyvyttömyyseläkkeen syy kuin maassa keskimäärin (0,3%). Niin mielenterveyden häiriöt, verenkiertoelimistön sairaudet kuin tuki- ja liikuntaelinten sairaudet ovat yhteydessä liian vähäiseen liikuntaan, ylipainoon ja tupakointiin. Eli niitä voidaan osittain ehkäistä elintavoilla. Kuitenkin taustalla on myös paljon muita syitä ja syy-seuraus –suhteet ovat monimutkaisia.

Työkyvyttömyyseläkkeen saajat, % 16 - 64-vuotiaista sairausryhmittäin. Sotkanet.

Elintavat

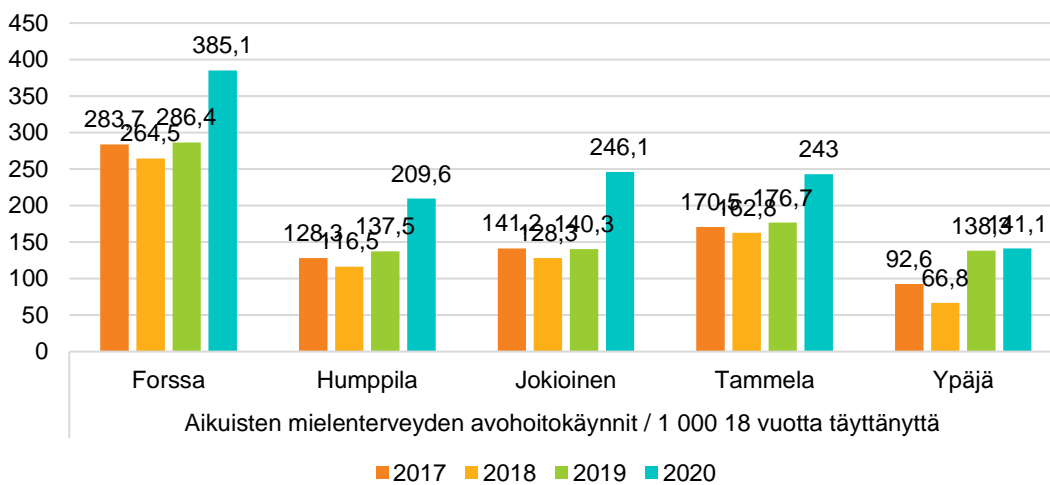
Aikuisten, 18–64 –vuotiaiden, liikuntasuosituksat täyttyvät, kun harrastaa lihaskuntoa ja liikehallintaa vähintään kaksi kertaa viikossa, reipasta liikuntaa vähintään 2h 30min viikossa tai raskasta liikuntaa vähintään 1h 15min viikossa. Sekä arkeen kuuluu päivittäin hyötyliikuntaa esimerkiksi kotiaskareita, kauppareissuja, koiran ulkoilutusta, pihatöitä, kävelypalavereita ja perheliikuntaa. Hyvinvointikyselyyn vastanneista 64% kertoo harrastavansa **lihaskuntoa ja liikehallintaa** vähintään kaksi kertaa viikossa, 56% kertoo puolestaan harrastavansa **reipasta liikuntaa** vähintään 2h 30min viikossa ja 37% harrastaa **raskasta liikuntaa** vähintään 1h 15min viikossa. **Kevyt liikuskelu**, kuului 93,5% päivittäiseen arkeen. Noin 46% vastanneista täytti liikuntasuosituksat eli harrastaa liikuntaa terveytensä kannalta riittävästi. FinTerveys 2017 - tutkimuksen mukaan noin 39% suomalaisista yli 18-vuotiaista miehistä ja 34% naisista liikkui terveysterveyssuosituksien mukaisesti.

Hyvinvointikyselyn vastaajista **ruokavaliolle** arvosanan 4 tai 5 (asteikolla 1-5) antoi 67,1% vastanneista. Valtakunnallisesti aikuisista valtaosa syö liian vähän kasviksia, hedelmiä ja marjoja,

sekä valtaosa miehistä liikaa punaista ja prosessoitua lihaa. Hyvinvointikyselyn mukaan vastaajista 30,7% oli huolissaan omasta tai läheisensä **alkoholin tai muiden päihteiden käytöstä**. Kanta-Hämeessä liikaa alkoholia käyttävien osuus vuonna 2020 20-64 –vuotiaista oli 31,1% (koko maa 30,1%) sekä päivittäin tupakoivien osuus 13,2% (koko maa 12,4%).

Sosiaali- ja terveyspalvelut

Yli 18 –vuotiaiden **mielenterveyden avohoitokäynnit** lisääntyivät selvästi kaikissa Forssan seudun kunnissa vuonna 2020 edellisiin vuosiin verrattuna. **Suun terveydenhuollon palveluja** terveyskeskuksissa käyttäneitä 18 vuotta täyttäneitä vastaavan ikäisestä väestöstä oli vuonna 2020 puolestaan 39,9%, joka on edellisten vuosien tasoa.

Aikuisten mielenterveyden avohoitokäynnit / 1 000 18 vuotta täyttäneitä. Sotkanet.

Eläkeläiset

Tiivistelmä:

- **Eläkeläisten osuus** väestöstä kasvaa.
- Suurin osa 75 vuotta täyttäneistä **asuu kotonaan**. Vuonna 2019 osuus oli 89,9%. Näistä 44,5% **asui yksin**.
- Hyvinvointikyselyssä 2,4% 65 vuotta täyttäneistä kertoo olevansa **yksinäinen**. Tammelassa on toteutettu vuodesta 2018 ”**Toimintaa Tammelan yksinäisille vanhuksille**” –projektia, jossa pyritään lievittämään ja ennaltaehkäisemään yksinäisyyttä.
- Enintään 500 metrin päässä päivittäistavarakaupoista asuu Tammelassa 27,1% 75 vuotta täyttäneistä.
- Myös eläkeläiset arvioivat **osallisuuden ja vaikuttamisen** toteutuvan hyvinvoinnin osa-alueista heikoiten.
- 70% 65 vuotta täyttäneistä on eri mieltä siitä, että **joukkoliikenteen yhteydet** toteutuisivat hyvin.
- Vuonna 2020 **kaatumisesta ja putoamisesta** johtuvia hoitajaksoja 65 vuotta täyttäneillä tapahtui Tammelassa vähemmän kuin Forssan seudulla keskimäärin, mutta enemmän kuin Kanta-Hämeessä tai koko maassa keskimäärin.

Eläkkeellä olevien osuus väestöstä on kasvussa ja samalla huoltosuhde on heikkenemässä. Tämä vaikuttaa ikäihmisten palvelujen tarpeeseen ja palveluiden toteuttamiseen. Toisaalta tämän päivän eläkkeelle jäävät henkilöt ovat hyväkuntoisempia ja tulevaisuudessa yhä merkittävämpi voimavara taloudellisesti ja yhteiskunnallisina vaikuttajina. Eläkkeellä olevien toimintakykyä ja elämänlaatua pitää yllä mahdollisuus osallistua yhdenvertaisesti yhteiskunnan toimintaan, hoitaa omia asioitaan, tavata ystäviään ja nauttia kulttuurista. Tämä varmistetaan ennalta ehkäisevillä ja hyvinvointia edistävillä palveluilla, jotka ovat helposti löydettävissä, saavutettavia ja esteettömiä.

Vuonna 2020 **65 vuotta täyttäneitä** oli Tammelassa 1663, mikä on 27,6% koko väestöstä ja tästä **75 vuotta täyttäneitä** oli 11,8%. Tammelassa 65 vuotta täyttäneitä on enemmän kuin koko maassa (22,7%) keskimäärin, mutta hieman vähemmän kuin Forssan seudulla (29,8%).

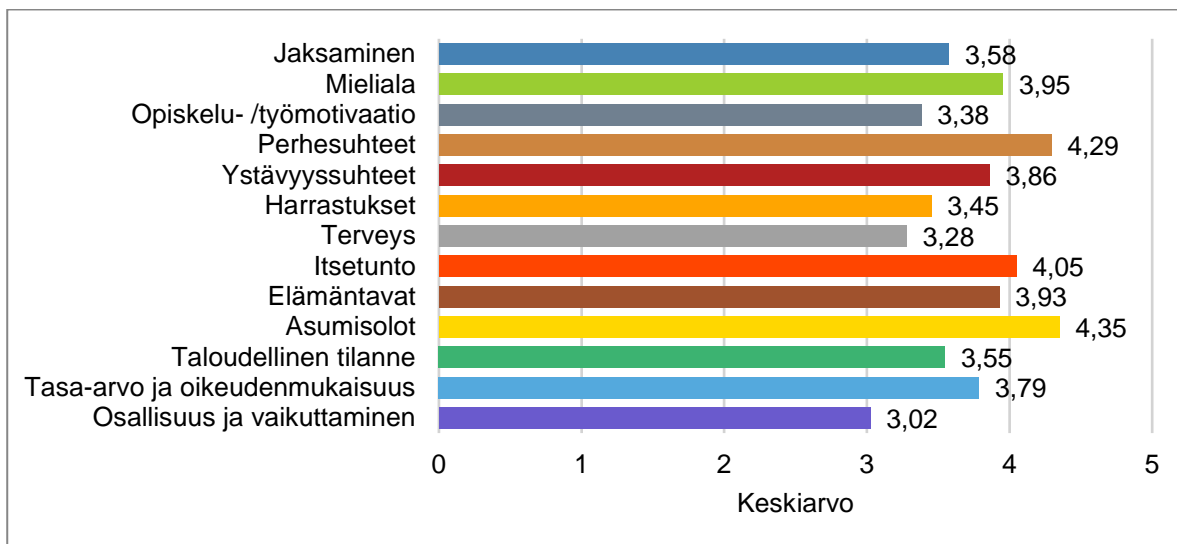
Elämänlaatu ja osallisuus

Suurin osa 75 vuotta täyttäneistä **asuu kotonaan**, vuonna 2019 osuus oli 89,9%. Näistä 44,5% asui yksin. Vuonna 2020 **yksinasuvia** 75 vuotta täyttäneitä oli 42,4%. Yksin asuvien 75 vuotta täyttäneiden osuus on hieman pienempi kuin koko maassa (46,2%), Kanta-Hämeessä (46,1%) ja Forssan seudulla (46,3%) keskimäärin.

Eläkeläisten pienituloisuutta osoittava indikaattori on **täyttä kansaneläkettä** saaneiden 65 vuotta täyttäneet osuus vastaavan ikäisestä väestöstä. Indikaattori kertoo tiedot siitä ikäänntyvästä väestöosasta, joilla on vähän tai ei lainkaan ansieläkkeitä. Tammelassa täyttä kansaneläkettä

sai vuonna 2020 1,3% vastaavan ikäisestä väestöstä, kun koko maan keskiarvo oli 1,8% eli pienituloisia eläkeläisiä on Tammelassa hieman maan keskiarvoa vähemmän. Osuus on myös vähentynyt vuodesta 2017 (1,9%).

Tammelan kunnan hyvinvointikyselyn 139 vastanneesta 25,9% oli 65 vuotta täyttäneitä. Arvioitaessa omaa hyvinvointia elämän eri osa-alueilla 65 vuotta täyttäneet arvioivat, että perhesuhteet ja asumisolot toteutuvat hyvinvoinnin näkökulmasta hyvin, kun taas heikoiten toteutuu **osallisuus ja vaikuttaminen**. 81,4% on samaa tai osittain samaa mieltä, että **saa riittävästi tietoa** ja 93% samaa tai osittain samaa mieltä, että **tietää mistä löytää tietoa** kunnan toiminnasta, palveluista ja tapahtumista. 46,4% kertoo olevansa samaa tai osittain samaa mieltä, että **luottaa kunnan poliittisiin päätöksentekijöihin** ja 35% on samaa tai osittain samaa mieltä, että **voi vaikuttaa itseä koskeviin asioihin** asuinkunnassa.

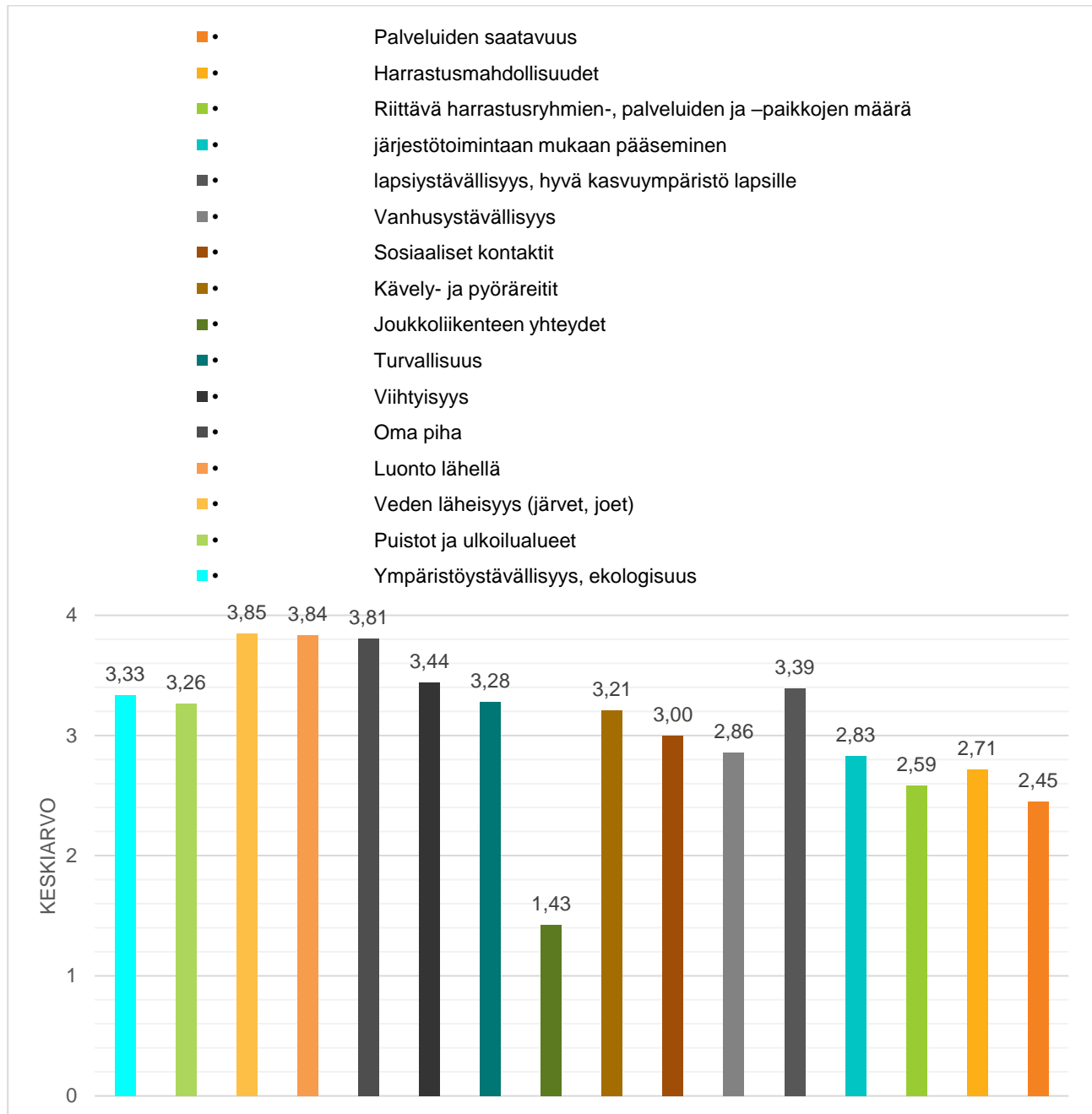

*65 –vuotta täyttäneiden arvioi omasta hyvinvoinnista seuraavilla elämän osa-alueilla.
Hyvinvointikysely 2021.*

Hyvinvointikyselyssä 2,4% 65 vuotta täyttäneistä kertoo olevansa **yksinäinen**, 31% kertoo olevansa yksinäinen toisinaan. FinSote –tutkimuksen mukaan Kanta-Hämeessä 65 vuotta täyttäneistä 8,3% tuntee itsensä yksinäiseksi. Tammelassa on toteutettu vuodesta 2018 testamenttilahjoituksen avulla ja FSHKY:n vanhuspalvelujen organisoimana ”**Toimintaa Tammelan yksinäisille vanhuksille**” –**projektiä**, jossa pyritään lievittämään ja ennaltaehkäisemään monin keinoin yksinäisyyttä esimerkiksi ystäväpiirien ja lenkkikerhojen muodossa.

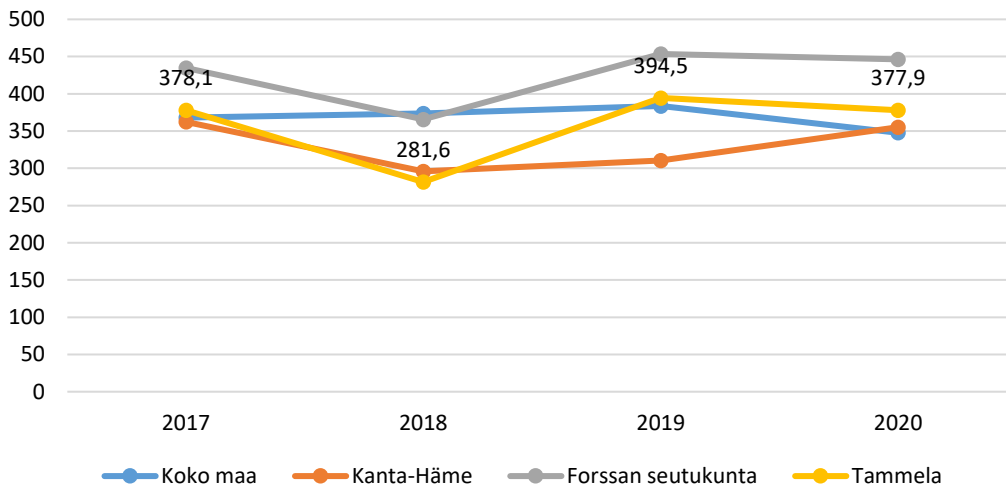
Päivittäistavarakauppojen **saavutettavuutta** arvioidaan niiden 75 vuotta täyttäneiden osuudella, jotka asuvat enintään 500 metrin päässä päivittäistavarakaupoista. Tammelassa osuus on 27,1%, mistä voi päätellä suurimman osan iäkkäistä asuvan keskusta alueen ulkopuolella. Enintään 2km päässä asuu 41,4%. Hyvinvointikyselyssä 65 vuotta täyttäneistä 70% on eri mieltä siitä, että

joukkoliikenteen yhteydet toteutuisivat hyvin. Kuten työikäistenkin kohdalla joukkoliikenteen yhteyksien myös arvioidaan toteutuvan selkeästi heikoiten elinympäristössä. Useampi 65 vuotta täyttäneestä arvioi palvelujen saatavuuden toteutuvan heikosti verrattuna muihin vastanneisiin. Lisäksi turvallisuuden arvioidaan toteutuvan hieman heikommin 65 vuotta täyttäneiden mielestä kuin muiden vastanneiden.

Asuinympäristössä toteutuu, 65 vuotta täyttäneet. Hyvinvointikysely 2021.

Erityiskorvattaviin lääkkeisiin oikeutettujen osuus (2020 62,8%) ja erityiskorvattaviin lääkkeisiin psykoosin vuoksi oikeutettujen osuus (1,7%) 65 vuotta täyttäneistä on pysynyt samoissa luvuissa. Osuudet ovat lähes samat kuin Forssan seudulla ja koko maassa keskimäärin.

Kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitajakset 65 vuotta täyttäneillä / 10 000 vastaavan ikäistä. Sotkanet.

65 vuotta täyttäneillä yleisin tapaturmatyyppi on kaatumiset ja putoamiset. Vuonna 2020 Tammelassa **kaatumisesta ja putoamisesta** johtuvia hoitajaksoja 65 vuotta täyttäneillä oli vähemmän (377,9) kuin Forssan seudulla keskimäärin (446,1), mutta enemmän kuin Kanta-Hämeessä (355) tai koko maassa (347,7) keskimäärin. Kaatumisen ja putoamisen seurauksena voi olla lonkkamurtuma. Lonkkamurtumat kuvaavat laajemmin iäkkään väestön terveyttä ja toimintakykyä. Eli taustalla usein terveydellisiä seikkoja, jotka lisäävät kaatumisen ja putoamisen riskiä, kuten heikentynyt tasapaino, heikentynyt lihaskunto, monilääkitys, hoitamattomat sairaudet, huono ravitsemus, heikentynyt näkökyky, alentunut kognitiivinen toimintakyky sekä ympäristön ja yksilön toimintakyvyn välinen epäsuhta. Vuonna 2020 **lonkkamurtumasta** kärsi 0,7% 65 vuotta täyttäneistä vastaavan ikäisestä väestöstä (koko maa 0,6%). Yhden lonkkamurtuman hoito maksaa liki 20 000 € ja uusinta- tai korjaushoidon kustannus on keskimäärin 12 800 €. Kaatumisia ja lonkkamurtumia voidaan ennaltaehkäistä lihaskunnan harjoittamisella, toimintakyvyn ylläpitämisellä, sairauksien hoidolla sekä koti- ja ulkoympäristön turvallisuudesta huolehtimalla.

Elintavat

65 vuotta täyttäneistä 4,7% kertoi olevansa huolissaan omasta tai jonkun läheisen **alkoholin tai muiden päihteiden käytöstä. Ruokavaliolle** arvosanan 4 tai antaa vastanneista 76,6%. Valtakunnallisesti ikääntyneiden ruokavaliion haasteena on riittävän ja monipuolisen ravitsemuksen turvaaminen. **Liikuntasuosituks** 65 vuotta täyttäneille ovat samat kuin 18–64-vuotiaiden suositukset. Ikääntyneiden kohdalla painotetaan kuitenkin enemmän lihasvoimaa ja tasapainoa, joilla on vaikutusta erityisesti arjessa selviytymiseen, liikkumiskykyyn sekä kaatumisten ehkäisyyn.

65 vuotta täyttäneistä 66,7% kertoi harrastavansa vähintään kaksi kertaa viikossa lihaskuntoa ja liikehallintaa kehittävää liikuntaa. Reipasta liikuntaa vähintään 2h 30min viikossa kertoi harrastavansa 58,5% ja raskasta liikuntaa vähintään 1h 15min viikossa 16,7% vastanneista.

Eläkeläisille on tarjolla Tammelassa muun muassa ostopalveluna Terveystalolta hankittuja tasapainokouluja ja kunnan omana palveluna tuotettuja kuntosaliryhmiä. Tasapainokouluissa on seurattu säännöllisesti osallistujien toimintakyvyn muuttumista. Sekä kevät- että syyskauden (2017-2019) tuloksista havaitaan, että toimintakykyä ylläpidettiin tai kehitettiin sekä naisten että miesten osalta mitattaessa sitä seuraavin mittarein: 10 metrin kävelynopeus (m/s), viiden kerran tuoilta ylösnousu (s) ja tandemseisonta (s). Lisäksi monessa Tammelan kylässä järjestetään omia kuntojumppia ikäihmisille ja aktiiviset eläkeläisjärjestöt järjestävät omaa toimintaansa.

Sosiaali- ja terveystalvelut

75 vuotta täyttäneistä oli ikääntyneiden **tehostetun palveluasumisen** piirissä vuoden 2019 lopussa 7,7% ja **vanhainkodeissa tai pitkäaikaisessa laitoshoidossa** terveyskeskuksissa 2,4%. **Omaishoidon tuen** 75 vuotta täyttäneitä hoidettavia vastaavan ikäisestä väestöstä oli vuonna 2020 3,7% ja **säännöllisen kotihoidon** piirissä vuonna 2018 14,1%. Valtakunnallisesti laitoshoidon määrä on vähentynyt ja tehostetun palveluasumisen määrä on kasvanut.

Hyvinvointisuunnitelma

Kaikkien asukkaiden osallisuuden, yhteisöllisyyden ja terveyden edistäminen

TAVOITE	TOIMENPIDE	VASTUUTAHO	ARVIOINTIMITTARIT
Uusien asukkaiden muistaminen	Tervetulokahvit elokuussa <ul style="list-style-type: none"> - Muistaminen/lahja - infoa palveluista - järjestöt/seurat kertovat toiminnastaan 	Hyvinvointityöryhmät Kaikki toimialat Järjestöt Seurat	Järjestetty kyllä/ ei Osallistujamäärä Palaute
Tiedottamisen lisääminen	Tammelassa tapahtuu – julkaisu kaksi kertaa vuodessa <ul style="list-style-type: none"> - järjestöjen/seurojen tulevan toiminnan - Kunnan ja yritysten palvelut 	Luottamushenkilöt Kulttuuripalvelut Kaikki toimialat Järjestöt Seurat Yritykset	Julkaistu kaksi kertaa vuodessa kyllä/ei Palaute
Asukkaat löytävät mielekäästä yhdessä tekemistä	Kannustetaan keräämään harrastusryhmä kasaan, jolloin saa tilan edullisesti/ilmaiseksi käyttöönsä. Ryhmistä ilmoittaminen ja tiedottaminen kotisivuilla.	Sivistystoimi	Kuvaus tehdyistä toimista Ryhmien/vuorojen määrä
Matalan kynnyksen kohtaamispaikkoj	Asukkaat voivat kokoontua vapaasti ja järjestää toimintaa.	Luottamushenkilöt Tekninen toimi Sivistystoimi	Toteutunut kyllä/ei Tilojen käyttöaste

a lisätään ja käyttöä monipuolistetaan	Järjestöille paikka kokoontua ja järjestää vertaistukiryhmiä.		
Kulttuurihyvinvoinnin edistäminen	Terveyttä ja hyvinvointia edistävä taide- ja kulttuuritoiminta on kaikkien kuntalaisten saatavilla ja se on kiinteä osa kunnassa tehtävää hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä.	Luottamushenkilöt Kulttuuripalvelut Hyvinvointikoordinaattori	Kuvaus tehdystä toiminnasta
Olemme järjestöystävällinen kunta	<p>Tehdään paikallisten järjestöjen toimintaa näkyvämmäksi sosiaalisessa mediassa ja Tammessa tapahtuu julkaisussa.</p> <p>Varmistetaan järjestöjen edustus kunnan työryhmissä (mm. hyte ja lyk).</p> <p>Selvitetään järjestö/matkailu koordinoitoinnin järjestämistä. Hankerahoituksen selvittely.</p>	<p>Vapaa-aikasihteeri Hyvinvointikoordinaattori</p> <p>Hyvinvointikoordinaattori</p> <p>Vapaa-aikasihteeri Hyvinvointikoordinaattori</p>	<p>Julkaisujen määrä</p> <p>Edustus ryhmissä kyllä/ei</p> <p>Selvitetty kyllä/ei</p>
Hyvinvointijohtamisen kehittäminen	<p>Päätösten vaikutuksia arvioidaan etukäteen:</p> <ul style="list-style-type: none"> Päätösten vaikutusten 	Valtuusto Hallitus Lautakunnat Kaikki toimialat Hyvinvointityöryhmät	Ennakoarvioinnin käyttö kunnan toiminnassa (Sotkanet ind. 468)

	<p>ennakkoarvioinnin käyttöönotto.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ohjeistuksen laatiminen ja kouluttautuminen päätösten hyvinvointivaikutusten ennakkoarviointiin. <p>Johtoryhmälle ja valtuustolle raportoidaan vuosittain asukkaiden hyvinvoinnista ja terveydestä</p> <p>Hyvinvoinnin edistäminen (hyvinvointityön perusasiat tavoitteet, suunnitelmat, rakenteet) osana uusien työntekijöiden perehdytystä</p>	<p>Hyvinvointikoordinaattori</p> <p>Hyvinvointityöryhmät Hyvinvointikoordinaattori</p> <p>Hyvinvointikoordinaattori Henkilöstöpäällikkö</p>	<p>TEA-viisari: kuntajohto: seuranta ja tarveanalyysi</p> <p>Toteutunut kyllä/ei</p>
<p>Tuetaan asukkaita ottamaan vastuuta hyvinvoinnistaan ja kavennetaan terveyseroja</p>	<p>Hyvinvointiviikko</p> <ul style="list-style-type: none"> - kuntotestausta - lajikokeiluja - Järjestöt, FSHKY, yritykset mukana <p>Hyvinvointikortti. Kannustetaan asukkaita tekemään tekoja hyvinvointinsa eteen.</p>	<p>Hyvinvointityöryhmät Järjestöt Yritykset FSHKY</p> <p>Sivistystoimi</p>	<p>Järjestetty kyllä/ei Osallistujamäärä Palaute</p> <p>Suoritusten määrä Osallistujien määrä</p>

	<p>Elintapaohjauksen/ neuvonnan kehittäminen</p> <p>Tietoisuus hyvinvoinnista: Tiedottaminen monipuolisesti ja tehokkaasti</p> <p>Toteutetaan hyvinvoinnin edistämiseen liittyviä tapahtumia, luentoja, sekä kampanjoita yhteistyössä eri toimijoiden kanssa. Vuosikellon luominen helpottamaan yhteistyötä.</p>	<p>Hyvinvointiryhmät Hyvinvointikoordinaa tori Järjestö FSHKY</p> <p>Hyvinvointikoordinaa tori</p> <p>Kaikki toimialat</p>	<p>Kehitetty kyllä/ei</p> <p>Julkaisujen määrä</p> <p>Tapahtumien, luentojen ja kampanjoiden määrä Osallistujamäärä Palaute</p>
<p>Viihtyisä ja terveyttä edistävä ympäristö</p>	<p>Kevyenliikenteen väylien (kävelyn ja pyöräilyn pääreitti) ja liikuntapaikkojen kunto pidetään riittävänä kaikkina vuoden aikoina, jotta ne mahdollistavat kaiken ikäisten liikkumisen turvallisesti ja esteettömästi.</p>	<p>Tekninen toimi Liikuntapalvelut</p>	<p>Kuvaus toiminnasta</p>

	Viihtyvyyttä ja hyvinvointia lisäävää ympäristöä ylläpidetään ja hoidetaan.	Tekninen toimi	Kuvaus toiminnasta
--	---	----------------	--------------------

Lasten, nuorten ja lapsiperheiden terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen

TAVOITE	TOIMENPIDE	VASTUUTAHO	ARVIOINTIMITTARIT
Lasten ja nuorten harrastamisen ja harrastustoiminnan lisääminen	Selvitetään Suomen harrastemalliin hakemista	Sivistystoimi	Selvitetty kyllä/ ei
	Harrastemessut	Sivistystoimi Koulut Yhdistykset Seurat	Järjestetty kyllä/ ei Osallistujamäärät Palaute
	Liikuntapassikampanjan jatkaminen 1.-2. luokkaisille. Luokka-asteen laajentaminen	Liikuntapalvelut	Osallistujamäärät
	Kysyntää vastaavat nuoriso- ja liikuntapalvelut (LYK- ja hyvinvointikyselyt)	Nuoriso- ja liikuntapalvelut	Kuvaus toiminnasta Kaikkiin edellisiin: Kouluterveyskysely: <ul style="list-style-type: none"> • harrastaa jotain vähintään kerran viikossa, 8.-9.lk • harrastaa jotain vähintään

			yhtenä päivänä viikossa, 4.-5.lk
Lasten ja nuorten psyykkisen pahoinvoinnin ehkäiseminen ja vähentäminen	Kehitetään yhdessä nuorten ja muiden toimijoiden kanssa keinoja mielenterveyden vahvistamiseen.	Nuorisopalvelut Sivistystoimi	Kuvaus toiminnasta
	Sosionomin /yhteisöpedagogin palkkaaminen kouluille.	Sivistystoimi	Palkattu kyllä/ ei
	Lasten ja nuorten parissa toimivien ammattilaisten mielenterveysosaamisen lisääminen (koulutukset).	Sivistystoimi	Koulutusten ja koulutusten käyneiden määrä
	Lasten ja nuorten palvelupolun kirkastaminen.	FSHKY, kunta	Kuvaus tehdyistä toimista
Nuorten omat kotisivut, jossa tietoa palveluista.	Nuorisopalvelut	Kotisivut valmiit kyllä/ei	Kaikkiin edellisiin: Kouluterveyskysely: <ul style="list-style-type: none"> • ahdistuneisuus • koulu-uupumus • mielialaan liittyvät ongelmat

<p>Lasten ja nuorten hyvä ravitsemus ja ruokasuhte</p>	<p>Tammitarhan päiväkotiin varhaiskasvatuksen Makuaakkoset- diplomi.</p> <p>Riihivalkaman koululle Kouluruokadiplomi</p> <p>Hyödynnetään toimintojen suunnittelussa, toiminnassa ja seurannassa Nykytila.fi sivustoa varhaiskasvatuksessa, päivähoidossa ja ravitsemuspalveluissa.</p>	<p>Ravitsemuspalvelut Tammitarhan päiväkoti</p> <p>Ravitsemuspalvelut Riihivalkaman koulu</p> <p>Hyvinvointikoordinaattori</p> <p>Ravitsemuspalvelut Varhaiskasvatus Koulut</p>	<p>Tunnustus haettu ja saatu kyllä/ei</p> <p>Tunnustus haettu ja saatu kyllä/ei</p> <p>Hyödynnetty kyllä/ei Nykytila.fi indikaattorien kehitys</p>
<p>Kiusaamisen vähentäminen ja ehkäisy</p>	<p>Tammelan kunnan esi- ja perusopetuksen suunnitelma oppilaiden suojaamiseksi kiusaamiselta, häirinnältä Ja väkivallalta</p>	<p>Koulut</p> <p>Varhaiskasvatus</p> <p>Oppilashuolto</p>	<p>Kouluterveyskysely</p> <ul style="list-style-type: none"> • Koulukiusaaminen • Häirintä • Väkivalta
<p>Lasten ja nuorten fyysisen ja henkisen aktiivisuuden edistäminen</p>	<p>Forssan seudun terveystuennasuunnitelma</p> <p>Tammelan kulttuurikasvatussuunnitelma</p>	<p>Useita tahoja</p> <p>Kulttuuripalvelut, Koulut, kirjasto</p>	<p>Terveystuennasuunnitelman mittarit</p> <p>Tavoitteet saavutettu</p>
<p>Ehkäisevä päihdetyö</p>	<p>Forssan seudun ehkäisevän päihdetyön verkoston EHKÄPÄ - suunnitelma</p>	<p>Forssan seudun ehkäisevän päihdetyön verkosto</p>	<p>EHKÄPÄ-suunnitelman mittarit</p>

		Hyvinvointikoordinaattori	
Lasten ja nuorten osallisuus ja äänen kuuleminen sekä haavoittuvassa asemassa olevien lasten tunnistaminen.	Lapsiystävällinen kunta - toimintasuunnitelma	Lapsiystävällinen kunta -työryhmä	Valitut Unicefin digipalvelun indikaattorit

Aikuisten, työikäisten, terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen

TAVOITE	TOIMENPIDE	VASTUUTAHO	ARVIOINTIMITTARIT
Työllistymisen tukeminen (vuoteen 2023 saakka, jolloin kuntouttava työtoiminta siirtyy hyvinvointialueen vastuulle)	Jatketaan mielekkään toiminnan ja tuen tarjoamista työttömille työllistymistä varten. Toimitaan aktiivisesti työllisyyden hoidossa kehittäen uusia toimintamalleja ja osallistutaan työllisyyttä parantaviin ohjelmiin ja hankkeisiin	INTRO-työpaja	Työpajan toiminta, toiminnassa mukana olevien määrä Työttömät % työvoimasta Nuorisotyöttömät, % 18–24-vuotiaasta työvoimasta
Työikäisten terveysliikunnan edistäminen	Forssan seudun terveysliikuntasuunnitelma	Useita tahoja	Terveysliikuntasuunnitelman mittarit
Ehkäisevä päihdetyö	Forssan seudun ehkäisevän päihdetyön verkoston suunnitelma	Forssan seudun ehkäisevän päihdetyön verkosto Hyvinvointikoordinaattori	EHKÄPÄ-suunnitelman mittarit

Eläkeläisten terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen

TAVOITE	TOIMENPIDE	VASTUUTAHO	ARVIOINTIMITTARIT
Edistetään itsenäistä pärjäämistä	Seudullisen yhteistyön kehittäminen julkisen liikenteen osalta.	Sivistystoimenjohtaja	Kehitetty kyllä/ei
Lisätään kohtaamista ja vuorovaikutusta sekä ehkäistään yksinäisyyttä	Vanhusneuvosto ja erilaiset seniorijärjestöt ovat mukana osallisuuden edistäjänä. Toimintaa Tammelan ikääntyneille -projekti. Kunta tiedottaa näkyvämmiin projektin toiminnasta	Vanhusneuvosto Seniorijärjestöt Kaikki toimialat Toimintaa Tammelan ikääntyneille –projekti Hyvinvointikoordinaattori	Kuvaus toiminnasta. Kuvaus toiminnasta. Näkyvyys kunnan kanavissa.
Päihteiden ja (lääkkeiden-) väärinkäytön vähentäminen	Forssan seudun ehkäisevän päihdetyön verkoston toimintasuunnitelma EHKÄPÄ	Forssan seudun ehkäisevän päihdetyön verkosto Hyvinvointikoordinaattori	EHKÄPÄ-suunnitelman mittarit
Eläkeläisten fyysisen aktiivisuuden ylläpito ja edistäminen	Forssan seudun terveysliikuntasuunnitelma	Useita tahoja	Terveysliikuntasuunnitelman mittarit

Kertomuksen käsittely

Sivistyslautakunta

Kunnanhallitus

Kunnanvaltuusto

Hyvinvointisuunnitelman laatiminen

Ydin hyvinvointiryhmä:

Emmi Sundqvist, varhaiskasvatustyöryhmän vastaava

Merja Koivula, FSHKY:n edustaja, ikääntyneiden kotihoito

Mika Suontausta, talonrakennusmestari

Petri Takala, liikuntakoordinaattori

Päivi Paija, vapaa-aikasihteeri

Tiina Hongisto, hyvinvointikoordinaattori

Laaja hyvinvointiryhmä:

Pekka Lintonen, sivistystoimenjohtaja

Jari Kauppi, tekninen johtaja

Paula Laakso, varhaiskasvatuspäällikkö

Pirjoriitta Olkkonen, koulukeskuksen rehtori

Satu Tienhaara, ruoka- ja puhdistuspalvelujohtaja

Päivi Paija, vapaa-aikasihteeri

Petri Takala, liikuntakoordinaattori

Tuula Mikkola, työpäijajohtaja

Miika Tuki, kaavoittaja

Noora Oluikpe, kirjastonhoitaja

Tomi Helin, nuorisotyöntekijä

Jaana Kivinen, etsivä nuorisotyöntekijä

Mari Hokka, koulukuraattori

Leena Lankinen, varhaiskasvatuksen opettaja. Taikatassun päiväkot.

Tiina Hongisto, hyvinvointikoordinaattori, työryhmän valmistelija ja sihteeri

Annemari Sipilä, Tammelan seurakunta, Lapsityöntekijä

Pasi Simola, Tammelan seurakunta, Nuorisotyönohjaaja

Forssan Seudun Kehitysvammaisten Tuki ry

Sisko Pohjalainen, FSHKY, TLP koordinaattori, sosiaalityöntekijä

Tiina Toivola, Toimintaa Tammelan ikääntyneille -projekti, projektityöntekijä

Kunnan asukkaille ja vapaa-ajan asukkaille kohdennettua hyvinvointikyselyä käytiin läpi valtuustoseminaarissa 27.9 ja yhdistysillassa 6.10. Lisäksi nuorisovaltuustossa on käsitelty nuorten hyvinvoinnin ja terveyden tilaa Tammelassa 28.8.

Lähteet

Syrjäytymisen ehkäisy: <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/hyvinvointi-ja-terveys/nuorten-syrjautymisen-ehkaisy>

Hyvinvointi ja koulutus: <https://thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveyserot/eriarvoisuus/hyvinvointi/koulutus>

Hyvinvointi ja työllisyys: <https://thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveyserot/eriarvoisuus/hyvinvointi/tyollisyys>

Terveyserot Suomessa: <https://thl.fi/documents/890257/905529/Hyvinvointi-+ja+terveyserot+Suomessa/adbc1e2f-d8ec-4fa5-9a49-e79ebb57d2ed>

Terveyden eriarvoisuus Suomessa:

https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/142576/RAP2021_005_Terveiden_eri-arvoisuus_Suomessa_s_korj.pdf?sequence=7&isAllowed=y

Luonnon terveysvaikutukset: <https://tapio.fi/kansanterveytta-metsasta/>

Yleisimmät tapaturmat: <https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/turvallisuuden-edistaminen/tapaturmien-ehkaisy/tapaturmat-suomessa/yleisimmat-tapaturmakuolemien-syyt>

Lapsiystävällinen kunta –teemapaketit: <https://www.lapsiystavallinenkunta.fi/materiaalipankki>

Kulttuuri-indikaattorit:

<https://www.kuntaliitto.fi/sites/default/files/media/file/Indikaattoriraportti%202013.pdf>

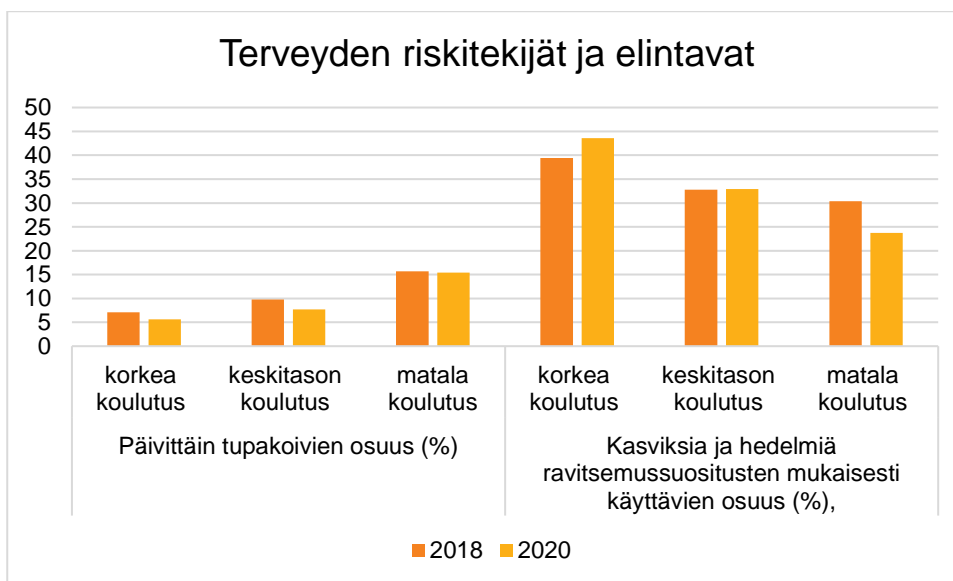
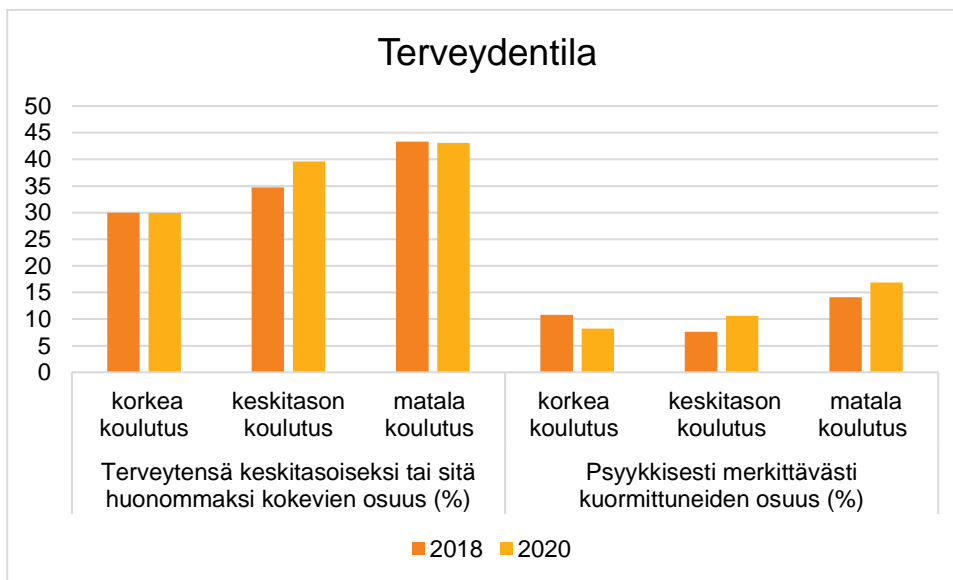
Ravitsemuksella hyvinvointia: <https://www.ruokavirasto.fi/teemat/terveytta-edistava-ruokavalio/ravitsemuksella-hyvinvointia/>

Omaisuusrikokset: https://www.stat.fi/til/rpk/2020/04/rpk_2020_04_2021-01-19_tie_001_fi.html

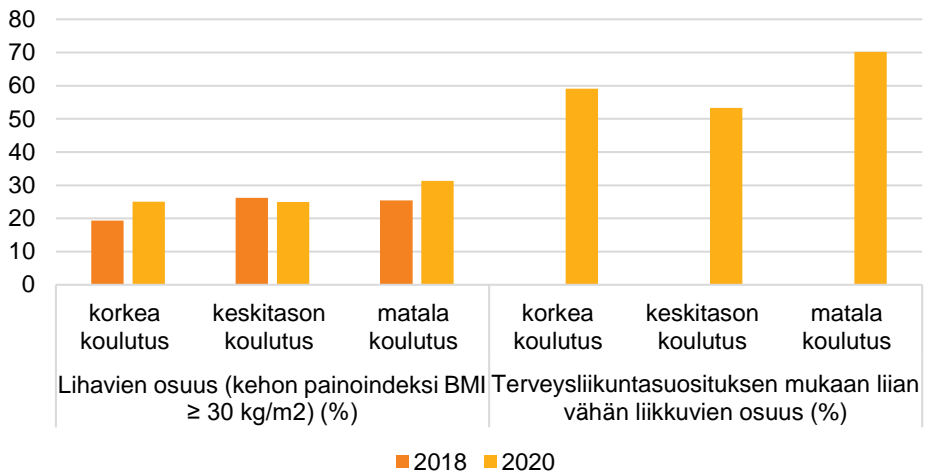
Sairastavuusindeksi: <https://thl.fi/fi/-/sairastavuusindeksi-kuntien-valiset-erot-sairastavuudessa-karjistyvat>

Liitteet

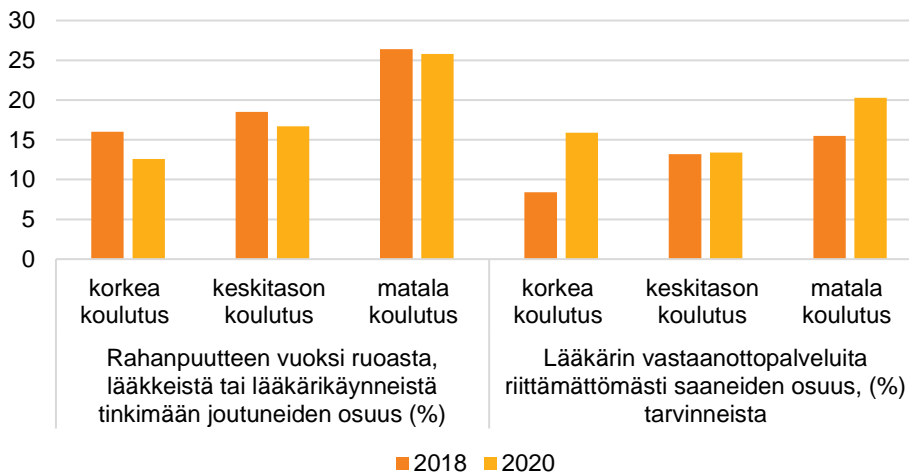
Liite 1. Koulutustasojen mukaiset sosioekonomisia terveyseroja Kanta-Hämeessä

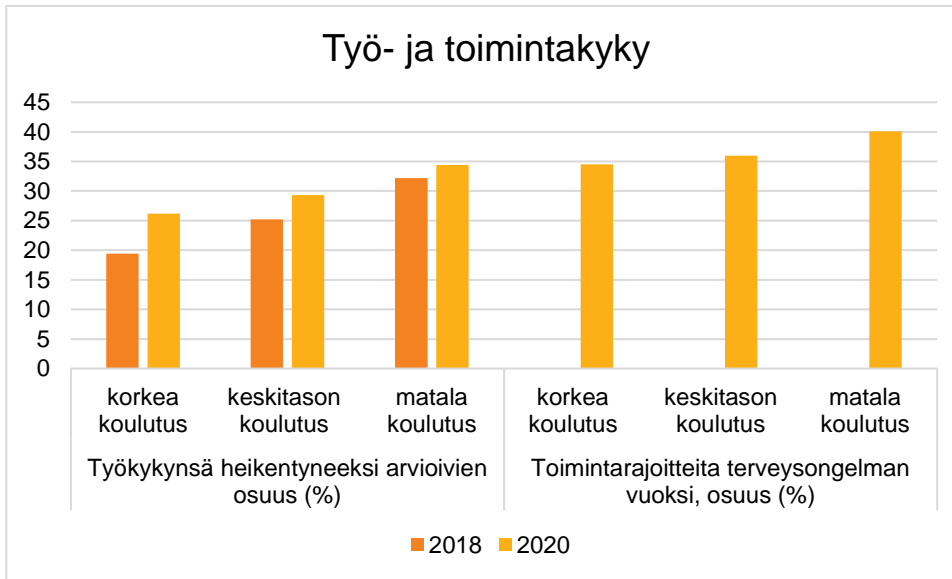

Terveyden riskitekijät ja elintavat

Toimeentulovaikkeudet

Liite 2. Tammelassa toimivien järjestöjen lukumäärä.

Alueelliset järjestöt	11
Eläkeläisjärjestöt	2
Kalastuskunnat	13
Kulttuurijärjestöt	10
Kylätoimikunnat	11
Maatalousjärjestöt	7
Metsästysseurat	8
Muita järjestöjä	13
Nuorisojärjestöjä	5
Oppilaskunnat	1
Poliittiset järjestöt	6
Urheilujärjestöt	9
Vanhempainyhdistykset	6
Vesiensuojeluyhdistykset	15
Veteraani- ja reserviläisjärjestöt	2
Vapaaehtoiset palokunnat	3
Yhteensä	122